

SØRUM-SPEILET

NUMMER 3-2022 - 28. ÅRGANG

Mellandsjentene

Fra bygdeprinsesse til hele Sørums musikk lærer

Samfunnet innenfor gjerdet

Da makuleringsmaskinen var et bål i fjæra

Vølneberg gamle skole

Kjære medlemmer og andre interesserte

I mai og juni arrangerte Blaker og Sørum historielag i samarbeid med Den kulturelle skolesekken i Lillestrøm kommune heldagsbesøk på Slora Mølle for alle 8. klasse-elevene på Bingsfoss og Melvold ungdomsskoler. Temaet var *Fra hånd til maskin*.

Som dere sikkert kjenner til, har en gjeng dyktige pensjonister og håndverkere gjennom flere år stått på for å få Slora Mølle til å fungere igjen. Nå skulle dagens unge få et lite innblikk i hva Mølla betydde for folk slik at både folk og dyr fikk mat. Elevene fikk en kort historikk rundt Slora mølle, fikk forklart prinsippene for hvordan ei mølle fungerer, og det ble vist fram og demonstrert ulike maskiner som ble brukt i produksjon av mel. Elevene fikk også prøvd å kverne korn til mel. De fikk også innføring i kvinnenens arbeid med matlaging og stell i huset, og de mange tunge takene som de ofte måtte ta, i tillegg til å ta seg av en stor ungeflokk.

Dette var første gang vi prøvde et slik opplegg med ungdomsskoleelever, og det er takket være arbeidsgjengen I Slora Møllens Venner at dette kunne gjennomføres.

I juni ble det nok en gang arrangert Gammeldags skole på Vølneberg skole. Dit kom alle 5. klassene fra gamle Sørum kommune. I år var ikke Vølneberg vevring med, slik at elevene fikk et litt annet opplegg enn før. Da fikk de prøve seg på gamle leker, og ikke minst føle hvordan det var å stå over ei vaskebalje med kaldt vann for å vaske klær til en stor familie. Ellers var hesten på plass så alle fikk harvet og sådd. Å dra slipestein er en annen aktivitet. Så det var nok å gjøre for elevene.

Historielaget takker alle som stiller opp og gir de unge et lite innblikk i hvor viktig det er å vite hvor maten kommer fra, ikke minst nå som verden er som den er.

Og i juni ble Slora Møllens Dag arrangert igjen. En åpen dag hvor folk kan komme å gå, slå av en prat med både kjente og ukjente. Og ikke minst prate med kara i venneforeningen, sjølve limet i mølla. Som så mange ganger før stilte både Leikarringen, Glommabreddens musikere og Blaker bygdekvinnelag opp til stor glede for alle som var der. En takk til dere alle.

Midt i juni arrangerte vi Bokmesse på Nordli. Historielaget har mange forskjellige bokverk, ikke minst bygdeboka. Det kom og gikk folk både

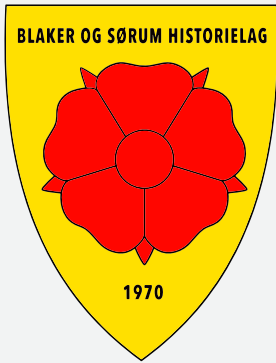
NORDLI: Bokmesse i 1. etg og nystekte vafler og hyggelig prat i 2. etg. Her har vi besøk helt i fra Strømmen.

lørdag og søndag. Så alt i alt må vi si oss fornøyde. Vi har en liten plan om å prøve oss igjen nå i høst, så følg med på våre hjemmesider. Der legger Lillian ut nyheter når de kommer. Ellers har vi kjøpt nytt datautstyr som står på Nordli. Vi får jevnlig spørsmål fra medlemmer og andre interesserte som via StyreWeb ber om hjelp til å finne gammel slekt og gårder, og da er det greit å ha et slikt hjelpemiddel på Nordli. Jeg minner i samme slengen om at vi fortsatt har åpent hus på Nordli hver onsdag fra kl. 11 - 14. Du må ikke nødvendigvis ha et ærend. Det er fullt mulig å komme bare for en kopp kaffe og en prat.

I løpet av sommeren har vi endelig fått ryddet kjellerlokalet på nye Vølneberg skole. Der har vi hatt et rom vi har fått låne av Vølneberg og omegn vel. Men nå var det på tide å få ut bøker, papir og ikke minst gamle ringpermer med styremøte- og årsmøtereferater. Da dette kom fram i frisk luft kjente vi lukta av innestengt luft, så det var på tide å få det vekk. Nå står det i huset på Nordli, så i løpet av høsten er det håp om at vi skal få sortert og ikke minst arkivert det vi har. Da kan det nok tenkes at du kan få en forespørsel om å være med å hjelpe til. Vi håper du har lyst og tid. Mye av det som vi nå har på Nordli av bøker, gamle dokumenter, skrevne papir og annet, håper vi å få lagret i det gamle rådhuset på Sørumsand. Der håper vi å få et eget rom med stor lagerplass. Da kan vi flytte mange

esker med bøker dit, og derigjennom få frigjort plass på Nordli. Så som dere skjønner, er det nok å ta tak i.

Jeg regner med at mange av dere som leser Sørum-Speilet også har bygdeboka i bokhylla. Vårt flotte bokverk på 7 bind. Kanskje har du alle binda, eller kanskje har du bare det ene som omhandler der du er født eller bor. Men bruker du bøkene, eller står de bare der? Hva med å ta dem fram og fortelle til barn og barnebarn om slekta til familien. Kanskje er det mye å hente i bøkene, men hva med deg sjøl? Er du et menneske i 70-80 eller 90 åra er du ei historie i seg sjøl. Tenk deg hva du har opplevd i din levetid og som blir borte hvis du ikke formidler det videre. På dine eldre dager har du kanskje sagt at det skulle jeg jo ha spurt om mens de gamle levde, men så ble det for seint. Har du fortalt dine barn og barnebarn hva dere f. eks. lekte da du var unge? Vippe pinne, boksen går, foldespillet, slå ball, leke gjemsel, bygge granbarhytte i skogen, pappaer som bygde stillaser i hoppbakken, eller kjøre om kapp på spark. Nå er det dessverre blitt slik at ungene veit ikke hva en spark er. Så sier du kanskje som bestefar eller bestemor at dette har ikke ungene noe interesse av. I dag er det å trykke på knapper det viktigste i de unges liv. Det stemmer nok, men kanskje går det an å prøve. Det kunne jo ha blitt et fint samspill med både to og tre generasjoner?

SØRUM-SPEILET

Medlemsblad for
Blaker og Sørum Historielag

Redaksjonen

Anne-Marie Lund – 477 57 261
Elin Helen Mørk – 958 62 613
Randi Fjørstad – 901 42 163

E-post:

sorumspeilet@gmail.com

Adresse

Postboks 82, 1924 Sørum

Styreleder

Elin Mørk

Tlf.: 958 62 613

E-post: elin-hem@online.no

Kontonummer: 1321.08.05189

Hjemmeside

www.blakerogSORUMhistorielag.no

Korrektur

Lillian Mobæk

Grafisk design

Jørgen Kirsebom

Opplag

600 eksemplarer

ISSN 1894-8154

Trykk:

X-Idé AS

1472 Fjellhamar

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller
fotograf.*

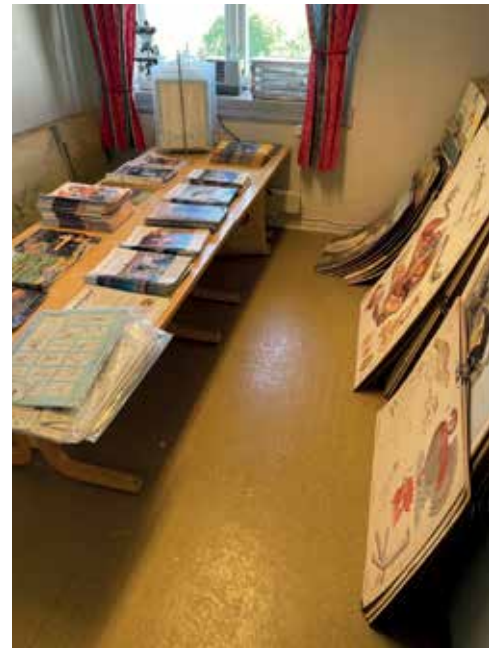
Forsidebilde:

Bingen gamle kornmagasin

Foto: R. Fjørstad

Vi har 2 meget dyktige damer som sørger for at du kan lese Sørum-Speilet fire ganger i året. Randi og Anne-Marie finner hver gang fram til interessante mennesker og hendelser. Det er mye arbeid, og de bruker mange dugnadstimer på hvert nummer. Men kanskje kan dere hjelpe dem litt? Det er utrolig hva en kan finne på et gammelt loft, eller nede i en skuff som ikke har vært åpnet på noen år. Kanskje ligger det et gammelt brev fra en slektning som dro til Amerika eller som seilte til Australia. Eller hva med dere unge som i dag setter dere på et fly til Kaukasus, Aserbajdsjan eller andre eksotiske reisemål? Det hadde jo vært hyggelig å høre hvordan det var. Nå har vi dessverre ikke så mange unge medlemmer, men kanskje har du noen i familien din som har vært på et litt eksotisk sted. Gi lyd fra dere.

Høsten er kommet og med det et flott fargespekter. Kom deg ut i sola når den er framme, nyt den og gled deg over hver dag vi får. Gå deg en tur i finværet. Har du ingen turkamerat så bank på hos naboen. Kanskje er det det som skal til for at dere begge kan få en fin tur-

Mange fine planser og blader å få kjøpt på bokmessa.

opplevelse. Sjøl er jeg ute hver morgen med bikkja mi, Sitka, en fin start på dagen for oss begge.

Jeg ønsker dere alle en fin høst.

Elin Mørk

KALENDER 2023

Også i år vil historielaget trykke en kalender med historiske bilder fra Sørum fotoarkiv. Temaet vi har valgt i år er «Landbruk», og opplaget blir 400 kalendere.

I «kalenderutvalget» sitter: Elin Mørk, Anders Henriksen og Thorild Hexeberg Lerberg.

Kalenderen vil kunne kjøpes ved å kontakte noen i historielagets styre. Pris kr 100,-.

Prisen er litt høyere enn tidligere. Det skyldes økte utgifter til trykking, som igjen skyldes papirmangel etter koronatiden. Vi satser på at kalenderen blir ferdig til julemessen på Blaker Skanse den 26. og 27. november, samt julemessen på Valstad Café den 3. og 4. desember.

GRASROTANDEL – NORSK TIPPING

Grasrotandelen gir deg som spiller mulighet til å være med og bestemme hva noe av overskuddet skal gå til. Du kan selv velge hvem som skal få et beløp inntil 7% av din spillinnsats.

Hvis du ønsker å støtte arbeidet til Blaker og Sørum Historielag med din grasrotandel, er vi nå registrert med vårt organisasjonsnummer 984 252 994.

Innhold

Lederen har ordet	2	Barndomsminner fra Blaker Skanse	12
Romerike Historielags 100-års....	4	Da makuleringsmaskinen var et bål i fjæra	16
Mellandsjentene	5	Gammeldags skole	22
Fra bygdeprinsesse til musikk lærer	6	Vedlikehold på Vølneberg gamle skole	23
Interessant tur på Sørumsand	9	Jakten på fortiden	24
Samfunnet innenfor gjerdet	10		

Romerike Historielags 100-årsfeiring på Raknehaugen

Tekst og foto: Lillian Mobæk

Romerike Historielag ble stiftet på Jessheim 1. august 1920, og har Raknehaugen som logo. 100-årsjubiléet skulle vært feiret i 2020, men det ble ikke mulig da, i stedet ble det utgitt en 100-årsbok. Lørdag 13. august 2022 kunne jubiléet endelig markeres.

Det ble en flott feiring i strålende sommervær for de rundt 110 fremmøtte, med folketoner, historisk intervju, dans, artige historier, og god bevertning.

Leder i Romerike Historielag, Tom Halvorsen, ønsket alle velkommen og fortalte litt om lagets historie. Så var det fengende toner fra Ullensaker Spelemannslag, og deretter et interessant historisk intervju der Ellen Lerberg intervjuet Lene Skovholt om Raknehaugens mysterier, og flott sang og lirekassespill av Åse Mørk.

Høland Historielag v/Eva Marie Gran og Jan Johansen sørget for bevertningen, i samarbeid med Ullensaker Frivilligsentral.

Leikarringen Rakne i sine vakre bunader viste mange flotte folkedanser på gressletta, og Mads Ljøgodt, oppvokst ved

*Flott vær og godt fram møte på jubileumsfeiringen på Raknehaugen.
Tom Halvorsen står på scenen.*

Raknehaugen, fortalte noen lattervekkende historier på skikkelig dialekt.

Ullensaker Spelemannslag avsluttet feiringen, og Tom Halvorsen takket alle gode hjelpere, spesielt Raknehaugens Venner og Ullensaker Historielag, for mye godt arbeid, og takket alle fremmøtte for en hyggelig feiring.

Marius Holm Enerud og Anne Lene Walan Gjerstad fra Ullensaker Historielag har gjort en stor jobb og filmet hele festen. Se videoen på Romerike Historielags hjemmeside historielag.no.

Odd Mobæk lånte ut el-bilen sin til strømgenerator, det fungerte veldig bra, stille og miljøvennlig. Og Lillian bidro med litt av hvert på jubileumsfesten.

TAKK til våre gode hjelpere

Sørum-Speilet kommer ut med 4 nummer hvert år. Bladet er på 24 sider og veier 100 gr. Porto per blad er kr 28. Bladet skal hver gang nå frem til ca. 500 adresser. Av disse bor ca. 25-30 utenfor gamle Sørums kommunegrense.

Skulle vi ha sendt alle 500 bladene i posten hver gang ville det kostet oss hele kr 56 000 årlig. Det sier seg selv at det har historielaget ikke økonomi til.

Vi er så heldige at flere gode hjelpere (rodeansvarlige) stiller opp, kjører, sykler eller går rundt og legger bladet i postkassene til alle medlemmene som bor innenfor Sørums gamle grense. Takket være dem kan medlemmene ennå motta Sørum-Speilet, og glede seg over små og store historier fra lokalmiljøet sitt – og litt til.

Mange rodeansvarlige har stilt opp i mange år, noen er kommet til i løpet av dette året. Vi takker alle for den gode innsatsen. Dere er helt uunnværlige for laget.

Den 30. juni i år oppdaterte vi listen over ansvarlige. Den ser nå slik ut:

Rode 1A: Jon Ingar Holtet	Fynsfeltet, Valsfeltet
Rode 1B: Ragnar Braathen	Kuskerudparken
Rode 1C: Helge Dannemark	Tverrveien, Sørumsandveien
Rode 1D: Bjørn Fossberg	Vestby, Ekebergkvarartalet
Rode 1E: Willy Wilhelmsen	Turbinveien, Bekkedroga, Langryggen
Rode 1F: Willy Wilhelmsen	Skoleveien, Njoruns vei

Rode 1G: Bjørn Fossberg	Vestby
Rode 1H: Arve Orderud	Orderudfeltet
Rode 1I: Even Woxen	Østby, Sennerud 3
Rode 2A: Marianne Ødegård	Midtbygda, Borgenvieien
Rode 2B: Odd Svarstad	Lørenfallet
Rode 2C: Marianne Ødegård	Sørumsletta
Rode 2D: Elin Mørk	Norum, Aasgaard, Sårkroken
Rode 2E: Vidar Døhli	Bæreg, Skytebanen, Asakveien
Rode 3A: Egil Digerås	Mork
Rode 3B: Njål Foss	Hellene
Rode 3C: Dag-Einar Hellerud	Toreidveien, Fjuk
Rode 3D: Ragnhild Nystedt	Eidsveien
Rode 3E: Anne-Maj Kvale	Foss-sletta mot Bruvolden
Rode 3F: Njål Foss	Fossumkroken
Rode 4A: Tom-Arne Ullersmo	Frogner sentrum
Rode 4B: Gro og Asbjørn Langeland	Gamle Trondhjemsveien
Rode 4C: Erik Rundgren	Lundermoen, Lunderfeltet, Vilberg, Gauteidveien
Rode 5: Sigmund Stenby	Rånåsfoss, Auli

Foto: R. Fjørstad

Foto: A.M. Lund

Møte 1. juni på Meierigaarden Kro «Mellandsjentene» av Pål-Erik Iversen

Av Anne-Marie Lund

«I 2011 ble jeg eier av en gård i Sør-Odal, nærmere bestemt Melland på Galterud», forteller Pål-Eirik Iversen, som opprinnelig er fra Sørum og har jobbet på Aurskog Regnskapskontor i mange år. «Det var en del av et omfattende og detaljert testamente som eierne, tre søstre, hadde fått satt opp. Der stod det at jeg skulle ha forkjøpsrett til gården og få den for halvparten av taksten. Det resulterte i to ting jeg aldri hadde planlagt: At jeg flyttet fra Sørum til Sør-Odal, og at jeg skrev ei bok om familien på Melland. Jeg har familietilknytning til stedet, men hadde aldri forestilt meg å eie det.»

Dette er starten på en spennende fortelling som de mer enn 40 tilstedeværende på «Kroa» fikk høre. Kvelden ble innledet med kake og kaffe, og Elin Mørk ønsket velkommen og sa hun var glad for det gode oppmøtet. Ingen av dem som hadde funnet veien, angret på det – det var en lydhør forsamling, og de to timene gikk fort!

Så fortalte Iversen om besøkene på Melland helt fra han var barn, og hvordan han fant dagbøker fra både faren og to av søstrene da han ryddet opp og begynte å restaurere gården. Arbeidet tok tid og krefter, ni bygninger har blitt satt i stand fra han startet i 2011 og tre og et halvt år framover. «Det var ikke i mine tanker å skrive bok», sa han.

Men etter hvert ble det klart at den usedvanlige historien om gården og de tre søstrene der, var verd å fortelle og ta vare på. Usedvanlig, fordi et løfte faren forlangte av moren på dødsleiet i 1926, fikk store konsekvenser. «Ikke gjør noen forandringer her, la alt være som det er», sa han, og kona Anna tok dette svært bokstavelig. Det førte blant annet til at ingen av døtrene giftet seg, for moren kunne ikke innse at noen mann var verdig til å bli gift med en av hennes døtre og overta hennes gård. Likevel bar ingen av søstrene nag til moren, tvert i mot beundret og respekterte de henne. Plikt, flid og nøysomhet var viktige verdier i deres liv.

Dagbøkene gir et innblikk i dagliglivet på en stor gård

med mange virksomheter, og dermed ble det mulig å finne ut enda mer gjennom Nasjonalbibliotekets digitale arkiver. Pål-Eirik forteller at hans svigerinne med utvidet tilgang til dette, sendte stadig mer stoff, og gjorde det klart at denne fortellingen måtte bli tatt vare på.

Han har vært en disiplinert forfatter, satte av tre timer hver kveld for å skrive, fra november 2020 til februar 2021, og fant et forlag som ville satse på boka, Forlaget Historie & Kultur.

I Odalen var de tre søstrene kjent og respektert, ikke minst for raushet og hjelpsomhet. De var livlige damer med mye sosial omgang. Det er kanskje en grunn til at boka har solgt svært godt i lokalmiljøet.

Boka handler om en viktig del av norsk kulturhistorie, og derfor har den interesse langt utenfor Odalen. Historien er unik på mange måter, samtidig er den lik mange andre skjebner og hendelser fra denne tida. Den handler om mennesker og hvordan de taklet livets opp- og nedture. De mange bildene er også med på å gi liv til fortellingen.

Boka kan kjøpes ved henvendelse til Pål-Eirik Iversen eller forlaget. Den kan også kjøpes på Nordli. Mange av tilhørerne på «Kroa» sikret seg et eksemplar etter å ha hørt Iversens levende framstilling både av livet på Melland og arbeidet rundt å skrive boka.

Ikke så rart at denne blide jenta ble kåret til bygdeprinsesse!

Fra bygdeprinsesse til hele Sørums musikk lærer

Av Anne-Marie Lund

Sørum-Speilet fikk tilsendt en artig sak, et avisutklipp om kåring av Sørumprinsesse i 1951. Da vi forsto at vinneren Ingrid Jørgensen senere ble Ingrid Mjønerud, fikk vi lyst til å fortelle hennes historie. Det navnet er kjent for mange fra Sørum!

Skjønnhetskurranser på 50-tallet

Bruk av vakre kvinner for å få solgt noe, er ikke noe nytt. På 50-tallet var det ganske vanlig at lag og foreninger hadde kåring av «den peneste jenta» på programmet ved tilstelninger til inntekt for en god sak. Det ble sett på som et underholdende og morsomt innslag som trakk publikum, slik som dette klippet fra Indre Akershus Blad i 1951 viser:

KÅRING AV BYGDE-PRINSESSE I SØRUM

Sørumsand og omegn velforening som i disse dager har satt i gang en innsamlingskampanje for å få penger til utvidelse av vegbelysningen, hadde lørdag – i forbindelse med sin basar, kåring av bygdeprinsesse og to ternere.

En jury bestående av 5 medlemmer hadde den vanskelige oppgave å plukke ut de tre blant de tilstedeværende sjarmerende unge damer.

Til bygdeprinsesse ble valgt den 17-årige Ingrid Jørgensen fra Sørumsand, og hennes ternere ble Elsa Mauernes, Sørum og Jorun Ødegård,

Sørumsand. Prinsessen og ternene fikk røde roser av juryens formann, og så var det anledning til å svinge seg i dansen med de utvalgte.

Sørumsand Hornmusikk bidro til at kvelden ble en fulltreffer. Frammøtet var overveldende, og mange var med på å støtte en god sak.

Avisklippet ble sendt Sørum-Speilet av prinsessens sønn, og dermed kunne vi få svar på noen spørsmål som meldte seg:

Hvordan var denne ungjenta som i 1951 ble kåret til Sørums peneste jente? Var hun spesielt opptatt av utseendet, drømte hun kanskje om å bli filmstjerne eller fotomodell? Eller var hun jordnær og drømte om å lære seg et yrke? Hadde hun mer å fare med enn skjønnhet og et vinnende vesen?

Lærelysten og musikalsk

Med god hjelp av barna hennes, Guro Solbakken og Kjetil Mjønerud, kan vi danne oss et bilde av Ingrid. De forteller at prinsessekåringen var en morsom historie som ble fortalt med en god porsjon humor, Ingrid var ikke selvhøytidelig! Hun var sikkert litt forfengelig og likte å være pent kledd

og fin på håret, men barna husker henne heller som en som var opptatt av å framstå ekte og naturlig.

Sørumprinsessen var født i Odalen i 1934, og hele sitt liv var hun stolt over røttene derfra. Hun bodde på Disenå til hun var fem år, så ble faren stasjonsmester på Sørumsand, og Ingrid ble sørumsokning.

Hun ønsket seg utdanning, og tok realskolen på Lillestrøm. Ikke så mange gjorde det den gangen, færre jenter enn gutter. Det tyder på gode teoretiske evner og lærelyst. Etter skolen fikk hun jobb i Oslo som punchedame og etter hvert hullkortoperatør ved Jernbanen.

Dessuten hadde hun et særlig talent for musikk. På den tiden prinsessekåringen fant sted, begynte hun på Musikkonservatoriet, som ikke lå så langt fra arbeidsplassen i Storgt.33. Men lenge før det hadde talentet og interessen vist seg. Hun forteller selv (fra en bok hun skrev til etterkommerne sine som 70-åring):

«Fra jeg var 14 år, begynte jeg å spille piano hos Helga Weng. Da hadde jeg allerede gått og spilt i tre-fire år, så jeg kunne da en del. Helga kom hjem til oss på Sørumsand, og mange andre elever

Vi ser at Ingrid trivdes ved pianoet.

kom også til oss. Hun var en flink lærer. Hun pleide å overnatte, for det var sikkert ti-tolv elever som spilte.(...) Jeg spilte hos Helga i to år. Da syntes hun at jeg burde begynne på Konservatoriet, samtidig som hun ville jeg skulle overta hennes elever. Helga satt i førstningen og hørte på meg som spillelærer. Jeg ble godtatt og overtok hennes elever, og fikk flere etterhvert.»

Pianoet ble sentralt i livet

Dermed var Ingrid blitt pianolærer. Mange ville spille hos henne, til å begynne med i foreldrenes stue. Etter hvert ble hun godt kvalifisert gjennom kurs i harmonilære, hørelære og pedagogikk, i tillegg til timene hos Nicolai Dirdal, som var en anerkjent pianist og musikkpedagog. Ingrid ga mer ros enn ris, hun visste at oppmuntring gir motivasjon. Det førte til stor pågang av elever som raskt fikk gode resultater.

Hun tok også spilleoppdrag, og det var slik hun møtte kjærligheten i Tore Mjønerud. Her forteller hun selv om det første møtet i sin egen bok: «Det var 8. november 1955, og jeg spilte piano i 50-årselskapet til Hans Flatla på Festiviteten. Hans var bror til Lise Marie, Tores mor. Hun var selvfølgelig i selskapet, men faren (Jens) var syk, så han var ikke med. Derfor var Tore med mora si, og det var jo hyggelig for meg med en kjekk ungdom i selskapet selv om jeg spilte en del. Til dans også! Uff! (...) Jeg syntes Tore var en pen og kjekk kar, og en ordentlig gentlemann ovenfor meg. Allerede i 50-årslaget inviterte han meg med på kino dagen etter – på

Festiviteten.»

Bryllup ble det på Ingrids 25-årsdag, den 11. juli 1959. De bygde hus på Mjønerud, der svigerforeldrene bodde, og Ingrid fortsatte å jobbe i Oslo og ha pianoelever ved siden av. Tore var elektriker, så begge hadde lange dager. I løpet av seks år (fra 1962 til 68) ble barna Jostein, Kjetil og Guro født. Da ble hun hjemmeværende, som de fleste mødre på 60-tallet. Men selv med små barn i huset, fortsatte hun med pianoelever.

Musikk fylte huset

For barna ble det en vane at det var pianoundervisning i dagligstua. De husker at det kunne være vanskelig å konsentrere seg om lekser samtidig som det ble terpet på klassiske stykker i etasjen under. De kjente jo stykkene godt og hørte når det ble spilt feil!

Samtidig fikk de med seg gleden av musikk. De lærte å spille piano fra de var ganske små, notelære og nybegynneropplæring var en naturlig del av oppdragelsen. Men også andre instrumenter fikk de prøve. Tore var ivrig korpsmusiker i Sørums Musikklag, og alle barna var med i Sørums Skolekorps. Datteren Guro forteller: «De beste barndomsminner har jeg fra kveldstunder da mamma øvde etter leggetid. Å ligge i sengen og sovne til vakker klassisk pianomusikk ga en fin og trygg følelse. «Aftenklokke», «Nonnens bønn», «Clair de Lune» ... det sitter i sinnet for alltid. Pappa elsket også disse øvingsstundene og kom inn i stua, satte seg ned og lyttet.»

Sørumprinsessen 1951.

Vi bringer her bilde av den 17 årige Ingrid Jørgensen, Sørumsand, som er kåret til Sørumprinsesse for 1951. Kåringen fant sted under Vellels basar i Festiviteten på Sørumsand lørdag.

Fra Indre Akershus Blad.

Guro har senere utdannet seg innen musikk og brukt piano i yrkeslivet som lærer og musikkterapeut. Alle de tre barna fikk hvert sitt piano som gave da de flyttet hjemmefra, og har hatt mye glede av det.

Råd for uråd

I tillegg til å være musikalsk, var Ingrid også kreativ. Da hun flyttet til Mjønerud på den andre siden av Glomma, var det vanskelig for elevene fra Sørumsand å fortsette å spille. Det var få som hadde bil enda, og det var lang vei. Ingrid visste råd! Hun lagde et system med rullering av undervisning i private hjem. Etter avtale låste hun seg inn, satte seg ved pianoet og tok i mot ukens elever. Det var raust gjort av disse familiene, og hun fikk et nært forhold til mange av dem. Hun tok heller ikke så høy sats for timene. Dette fortsatte hun med til utpå 90-tallet. Etter hvert som det ble vanlig å kjøre barn til aktiviteter, kom det også elever fra Blaker og Frogner til Mjønerud.

Bygdas første musikkskole for barn

I godt voksen alder startet hun med musikkaktiviteter for grupper av barn flere steder i kommunen. Hun visste at god undervisning krever lærere med oppdatert kunnskap, derfor tok hun

Med barnebarnet Hågen sommeren 2003.

kurs, samlet rim, regler og aktivitets-sanger. Så satte hun i gang i regi av kulturkontoret i Sørum kommune, som bidro med innkjøp av instrumenter og kopiering. Ellers driftet hun dette på egenhånd i flere år. Det ble grunnlaget for etablering av Kulturskolen i Sørum, og det var blant annet for dette arbeidet hun fikk kulturprisen i 2007. Ved begravelsen hennes i 2015 gikk pengegavene til Kulturskolen, og sommeren 2016 ble dette markert på et arrangement i parken på Sørumsand. Da var Wolfgang Plagge leid inn og holdt konsert på et piano som var innkjøpt for gavene. Slik ble minnet om Ingrid Mjøneruds liv som musikkformidler i bygda hedret på en flott måte.

Allsidig dame

En skulle tro at musikken tok all hennes tid, men Ingrid engasjerte seg i både politikk og frivillighet. I årene 1972 til -75 var hun med i kommunestyret og fant det utfordrende og lærerikt. Som medlem av sanitetsforening, bondekvinnelag, sjømannsforening, misjonsforening og pensjonistforening deltok hun i utallige møter og arrangementer.

Idrettslaget fikk mange dugnadstimer. Hun var selv aktiv i turngruppa og tok idrettsmerket hvert år. Barna fikk god oppfølging på sine sportsaktiviteter sommer og vinter, og alt det andre de var med på - speider, kor og korps. Hun stilte også opp når det var behov for musikkunderholdning i selskaper, foreningsmøter og juletreffester. Det ble ikke så mye penger ut av det, men hun likte å opptre og formidle. Som pensjonist holdt hun kåserier om kom-

ponister og diktere, i tillegg til musikk. Hun var også med i Fet Bygdekor og de første oppsetningene av Skansespillet. Undertegnede husker henne godt fra det første Skansespillet i 2003. Ingrid var en flott «Grand Old Lady» som skapte trivsel og god stemning under øvinger og forestillinger.

Husmor og omsorgsperson som fikk «tid til alt»

Da barna ble større, tok hun vakter på Sørum Sykehjem og Fjuk Alderspensjonat. Arbeidet passet henne, hun viste alltid omsorg for mennesker rundt seg, og særlig de eldre. I det hele tatt tok hun godt vare på familie og venner, kunne stikke innom for en prat mens hun var på vei til et annet oppdrag, og hun likte å samle familien i ulike sammenhenger.

Hvordan greide hun å rekke over så mye?

Barna sier at moren gledet seg over det hun holdt på med. Det gjaldt både musikken og sosialt samvær. Så var hun en mester i å utnytte tida. Håndarbeid var en form for avkobling, hendene var virksomme selv om hun satte seg ned. Slik ble det hjemmesydd klær, strikkeplagg og broderte duker. De husker at det lå nybakte brød på benken når de sto opp, mens mor var godt i gang med andre huslige gjøremål. På Mjønerud var det stor grad av selvberging, det var potetland, kjøkkenhage og bærbusker. De hadde gjerne et par griser og i perioder sauer og kalkun. Ingrid lagde mat fra bunnen av, kortreist og hjemmelagd!

Hun hentet også krefter i naturen, i skogen med bærplukking og turer langs Glomma. Hytta på Venabygdsfjellet ved Ringebu ble flittig brukt, hun elsket fjellet.

Så lenge helsa tillot det, så hun etter muligheter til å lære noe, gjøre noe hun ikke hadde gjort før, være i utvikling.

Et meningsfylt liv

Sørumprinsessen fra 1951 hadde altså mange kvaliteter utover sitt vakre ansikt! Hun fikk bruke evnene sine, hun holdt på med musikk hele livet, og gjennom det betydde hun mye for mange. Hun giftet seg med ham hun ville ha, fikk tre flotte barn og sju barnebarn, til og med et oldebarn kom til verden mens hun ennå levde. Hun deltok i mange slags aktiviteter og var utadventd og sosial. Venner og familie satte stor pris på henne.

Så kan vi tenke at dette må ha vært et enkelt liv.

Men alle mennesker har kamper de må kjempe, og Ingrid hadde sine. Det kom av og til perioder med nedstemthet da energien ble borte, og hun måtte trekke seg tilbake fra all aktivitet. Da hun ble eldre ble det verre, og de siste fire årene var hun på Sørum Sykehjem. Guro forteller: «Ved slutten av livet kunne hun finne mening ved å hente opp minner fra alt hun hadde deltatt på og iverksatt av musikk og sosial aktivitet. Da bladde vi i gamle album og utklippsbøker, og hun fortalte. Da hun mottok kulturprisen i 2007, var det en av de siste gangene hun deltok i et arrangement utenfor hjemmet. Det var et godt minne.»

Takk til Ingrid Mjøneruds barn som var villige til å dele minner om moren med Sørum-Speilets lesere! Spesielt takk til Guro Solbakken for skriftlig materiale, og til Kjetil Mjønerud som sendte oss utklippet og bidro med bilder.

Hele familien på Guros konfirmasjonsdag i 1983. Fra venstre Jostein, Kjetil, Guro, Tore og Ingrid.

Interessant tur på Sørumsand med Morten Svendsen

Tekst: Lillian Mobæk. Foto: Ingun Orderud og Lillian Mobæk.

Historielaget arrangerte søndag 18. september 2022 rusletur på Sørumsand med Morten Svendsen som dyktig omviser. Høstværet var flott, noe som gjorde dagen ekstra fin for alle turdel-takerne.

Turstart ved furua på stasjonen, og Morten Svendsen forteller.

Morten har vokst opp på Sørumsand, og fortalte mye interessant og morsomt underveis, både slekts- og stedshistorie.

Den ca. 2,5 times rusleturen fulgte denne ruta: Sørumsand stasjon - Kuskerudparken/Jentoft - Glomma - Kuskerudnebben - Bingsfoss ungdomsskole - Festiviteten - Tertittent - Sørumsand stasjon - Ing. Bøhns vei og Sørumsand Verksted, hvor turen ble avsluttet.

Turen startet fra Sørumsand stasjon,

God utsikt til Svendsengården her.

anlagt som stoppested i 1892, oppgradert til stasjon i 1903. Der vi sto var det fin oversikt til Sørumsands første forretningsbygg, Svendsengården, som Mortens farfar Mikal Svendsen (1866-1948) fikk bygd. Han var en driftig kar med mye pågangsmot og og mange idéer. Han kom fra Senja i Nord-Norge til Sørum i 1885, og broren Svend Agermann Svendsen forpaktet Sørum meieri.

Svendsengården fra 1894 ble opprinnelig bygd i sveitserstil, med butikk i første etasje, bolig i andre, og en periode hotell i tredje. Det har vært mye forskjellig handelsvirksomhet der opp gjennom årene, og mange har bodd der. Huset har blitt ombygd flere ganger. Morten viste flere gamle skilt, Sørumsanden Hotel, Svendsen & Wah-

Fint gammelt skilt.

lum Skotøforretning, Sørumsand Privatbank. Han fortalte også om hvordan Sørumsandveien gikk i gamle dager.

Neste etappe var nedover Skriverveien, forbi Kuskerudparken, Jentoft og Sørumsand vgs. Tyskerne hadde mange brakker i dette området under krigen. På andre siden ligger Skrivergården, hvor Nes sorenskriveri var fra 1926 til 2005.

Videre gikk turen forbi båthavna og nedover stien til Glomma. Morten viste bilder fra området, og fortalte om

Morten viser gammelt bilde av tømmerfløtinga.

tømmerfløtinga med millioner av tømmerstokker og Bingen lenser. Kuskerudnebben var neste stopp, et populært badested siden 1950-tallet, og Morten fortalte både skumle og artige historier derfra. Badet ble betydelig oppgradert for noen år siden.

Deretter ruslet turfolket mot Bingsfoss ungdomsskole, nokså bratt bakke oppover.

Festiviteten ble neste stopp, et av de få gamle husene som fortsatt står igjen og vitner om Sørumsands historie. Huset ble bygget i 1935, 300 m² i to etasjer, og kjeller med folkebad. Det har vært et viktig forsamlingslokale, til kino, revyer, brylluper, konfirmasjoner, folkemøter, store og små fester, bursdagslag, bingo, danseskole, konserter

Festiviteten - et blikkfang ved innkjøringa til Sørumsand.

med mer, har blitt godt vedlikeholdt, og er fortsatt i full bruk.

Rusleturen fortsatte gjennom Sørumsand sentrum bort til Tertittent, med en liten krakkepause. Det er fint rundt stasjonsbygningen der, og forskjellig å se, bl.a. en gammel pens. Urskog-Hølandsbanen var i drift fra 1896 til 1960, fra Sørumsand til Skulerud, og ble museumsjernbane i 1987. Er nå en del av Museene i Akershus, MiA.

Siste etappe var til stasjonen og gjennom den nye undergangen, og opp

Siste stopp - ved Sørumsand Verksted og Rønsen-huset.

til Sørumsand Verksted. Der fortalte Morten om barnerike familier med sikkert 30 barn da hans far vokste opp, og mye liv og moro. Det var telefon-sentral hos Fagermoen, og salg av motorsager og etter hvert sportsutstyr i uthuset hos Rønsen. Litt av hvert har skjedd der, og det ble mye prat i turfølget. Det blir spennende hva som skjer i dette området framover.

Valstad Café var dessverre ikke åpen denne søndagen, ellers kunne vi nok ha fortsatt praten over noen kaffekopper og hørt enda flere historier. Men det blir en annen gang.

Stor takk til Morten Svendsen for en veldig fin søndagstur!

Se flere bilder fra turen i Fotoalbum på www.blakerogsorumhistorielag.no.

Bygging av den «foreløpige skolen» på Rånåsfoss i 1918. Foto: Brukt med tillatelse fra Norsk Teknisk Museum.

Samfunnet innenfor gjerdet

Av Randi Fjørstad

Under byggingen av kraftverket på Rånåsfoss opplevde bygda mange «før og etter», eksempelvis «før og etter spanskesyken», «før og etter brannen i 1919 da funksjonærboligene brant ned og måtte bygges opp igjen», og «før og etter jernbanestasjonen 1918». Men mest av alt virker det som om «før og etter skolen» hadde størst betydning. Først med egen, permanent skole ble Rånåsfoss et fullverdig samfunn.

Blaker, som ble selvstendig kommune etter skilsmissen fra Aurskog 1. juli 1919, hadde kun skole på Svarstad den gangen. Dit var det alt for langt å sende små unger. På Rånåsfoss var barneflokkene store med stadig flere som nådde skolepliktig alder. På Svarstad var det for trangt allerede, mente funksjonærene på kraftverket. De ville ha egen skole for ungene som bodde innenfor gjerdet i det nye samfunnet som vokste frem på Rånåsfoss.

Funksjonærene tok skole spørsmålet opp med fylkets byggekomite, og det ble enighet om å bygge en egen skole, plassert midt i den nye lille bygda. Kraftverket skulle betale mesteparten av utgiftene. Det var ikke uvanlig. Mange andre verk hadde under langvarige anleggsperioder betalt for skolelokaler og undervisning til arbeidernes unger.

Midlertidig skolebygg på Rånåsfoss

For å komme raskt i gang med undervisningen ble det først satt opp et midlertidig bygg høsten 1918, og allerede fra 1. september samme år ble det ansatt tre lærerinner. De ble valgt blant 15 søkere. Ansettelsesvilkår og lønn lå på samme nivå som lærere i Kristiania. De ansatte var Laura Hedenstad fra Sandvika, Margrete Nielsen fra Stabekk og Margit Hamre fra Vestre Slidre.

Skolen på Rånåsfoss fikk, i likhet med de andre verkskolene i landet, en skole

etter «Kristianiastandard», og faktisk hakket bedre enn det for elevene i de øvre klassetrinnene.

De skulle få matematikk og språkundervisning ut over det som var vanlig den gangen. Engelsk ble f.eks. ikke obligatorisk i folkeskolen før 1936, og da kun i «byskolene» på de to siste klassetrinnene. På landsbygda var engelsk frivillig, og det tok mange år før det ble alminnelig å benytte seg av den retten. Spesielt fordi de elevene som ønsket engelsk som fag noen steder måtte reise til en annen skole. Egen skole manglet ofte kvalifiserte lærere.

På Rånåsfoss ble skolepengene bestemt til fem kroner måneden for hvert barn.

Nybygg

Mens undervisningen foregikk ble det samtidig bygget en stor, ny, permanent skolebygning like ved siden av den midlertidige, tegnet av arkitekt Thv. Astrup. Da den nye skolen sto ferdig året etter, ble den innviet med en stor fest. Alle i bygda var invitert, men hvor mange som kunne møte av foreldrene som var arbeidere er ikke godt å si. De som hadde dagskift ble nemlig trukket i lønn hvis de forlot arbeidet, og hadde neppe råd til det.

Nyskolen rommet tre klasserom i 1. etasje, to leiligheter i andre etasje (en til bestyreren og en lærerleilighet), samt en sløydsal i kjelleren. På det meste

hadde skolen 8 klasser med ca. 8-10 elever i hver. Det ble ikke bare undervist i pensum for 7-årig folkeskole, men også i middelskolepensum. Eksamen måtte imidlertid middelskoleelevene dra til Lillestrøm for å ta.

Det midlertidige skolelokalet ble etter innvielsen av nyskolen brukt som samfunnshus, og samfunnshuset ble brukt som kino. De hadde filmfremviser og viste faktisk stumfilmer to ganger i uken, forbeholdt verkets egne folk. Overskuddet fra kinoen gikk til skolen.

I tillegg innbød samfunnshuset til underholdning åpent for alle i Blaker. De hadde bl.a. pianola, et automatisk piano som fungerte som den tidas jukebox. Det ble arrangert dans, konserter og opplesning.

«Klassedelt til siste melkeskvett»

I det hele tatt var det et levende samfunn med mange tilbud. Men gjennomført klassedelt var det, slik samfunnet var på den tiden. «Klassedelt til siste melkeskvett» som Bjørn Bjørnsen skriver i jubileumboka til Kraftverkets 75-årsjubileum for 25 år siden. Der forteller han historien om frøken Ingeborg Haneborg som hadde en avtale med byggekomiteen om å levere melk til verket. Haneborg bodde på andre siden av Glomma, og det ble trukket en løpestreng over elva. Via løpestrengen ble melkespannene firt

over elva. Hver dag leverte hun 45 liter fersk melk, som ble brakt rundt til husene på Rånåsfoss av anleggets folk. Men den ferske melken ble slett ikke alle til del. Det var kun funksjonærene som fikk nyte godt av dette godet. Arbeiderne fikk også melk, men kun skummet og kun to ganger i uke. Og de måtte hente den selv. To adskilte verdener innenfor et lite gjerde.

Nedleggelse

Skolen på Rånåsfoss fungerte i 22 år, fra 1918 til 1940. Da ble elevene overført til den nybygde Haugtun skole i Blaker. Haugtun erstattet tidligere Svarstad skole, og skolebussen var blitt en realitet. Haugtun skole ble nedlagt i 2020, og i 2022 solgte kraftverket den gamle Rånåsfoss skole til en privat person.

Anskuelsesbilder

Da Haugtun skole ble nedlagt i 2020 tok historielaget vare på skolens gamle plansjer, eller anskuelsesbilder som de opprinnelig heter. Noen av disse plansjene har ganske sikkert vært i bruk på Rånåsfoss skole, og så blitt med til Haugtun da elevene ble overført dit i 1940.

Anskuelsestavler, eller anskuelsesbilder, var et pedagogisk redskap som ble tatt i bruk på 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet både i Danmark, Sverige og Norge. De ble opprinnelig laget for å undervise døve elever, men vant ganske raskt innpass i alminnelige skoler. Barn lærte raskere når de fikk kunnskap og fakta presentert visuelt – ikke minst i farger. Plansjene var spesielt beregnet på å utvikle de yngste skoleelevenes evner til å betrakte, analysere og formulere seg muntlig. I Danmark bruker man ord som anskuelsesundervisning eller forstandsøvelse når de beskriver bruken av disse fargerike og flotte plansjene.

Kjente kunstnere

Det vokste frem en egen kunstart rundt plansjene. Originalene ble malt av anerkjente kunstnere med solid kunstutdanning. På plansjene i historielagets eie er det spesielt mange kjente kunstnere fra Sverige, Danmark og England som har signert bildene. Men vi finner også innslag fra Norge. Spesielt kjent som anskuelsesmaler i Norge var Lisbeth Bergh, f. 1861 i Kristiania. Hun var elev av både Erik Werenskiold, Eilif Petersen, Hans

17. mai 1920 på skoleplassen. Foto: Sørums fotosamling.

Heyerdahl og Christian Krogh. Hun ble flere ganger antatt på Høstutstillingen, og hun underviste i tegning ved Frøken Bonnevis Pikeskole i Kristiania. Mere stoff om dette kan leses i Sørums-speilet nr. 4-2020, i artikkelen «Gamle skoleplansjer» skrevet av Anne-Marie Lund. Finnes på hjemmesiden www.blakerogsorumhistorielag.no.

Samling anskuelsesbilder/tavler

Danmark var tidlig ute og samlet anskuelsesbilder. De opprettet Dansk skolemuseum i 1887 og samlingen inneholdt tavler fra både inn- og utland. Museet ble nedlagt i 2008, men hele samlingen er senere digitalisert og er offentlig tilgjengelig på samlingens hjemmeside. Den fysiske samlingen ligger på Aarhus University Library i Endrum og består av ca. 12 500 anskuelsesbilder fra perioden 1830-1985. Det går an å få se samlingen fysisk ved å gjøre en avtale via hjemmesiden.

Bildene forteller ikke bare om datidens skole- og undervisningshistorie, men er selvfølgelig også ganske avslørende som vitnesbyrd om datidens verdenssyn. Fra i hovedsak å være orientert rundt kristne motiver ble motivene utvidet til andre fag, spesielt om dyr, planter, naturfag og arbeidsliv.

Historielagets samling

Da historielaget holdt bokmesse i juni 2022 bestemte vi oss for å selge en del av plansjene for en rimelig pris. Laget selv har ikke plass til å oppbevare plansjene godt nok, så vi ble enige om at det var bedre å selge noen av dem til interesserte som kanskje finner en god vegg å henge dem på. Men vi har ennå noen flere igjen. Noen kommer på salg på neste bokmesse, men laget vil beholde et lite utvalg i sin samling.

Religiøse motiver var blant de mest brukte. Dette nattverdsbilde er malt av den britiske kunstneren William Henry Margetson i 1907.

Plansje til bruk i botanikkundervisningen, malt av den finske maleren Ebba Masalin. Hun var spesialist på male blomster, grønnsaker og frukt. Dette anskuelsesbildet er fra ca. 1914.

Kilder:

- Sørums bygdebok bind 7
- «En fortelling om fossen og samfunnet» av Bjørn Bjørnsen
- Rånåsfoss kraftverk – et regulert mønstersamfunn av Karl Hoel, Gerd Berglund og Leif Ryvarden
- Wikipedia
- Artikkel i nr. 4-2020 av Anne-Marie Lund

Spennende og vakkert blomsterbed å undersøke for vitelystne barn.

Den røde bygningen.

Barndomsminner fra Blaker Skanse *Om å vokse opp på Skansen*

Av Ingun Orderud

Nå skal jeg prøve å huske hvordan det var å være barn på Skansen på 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet. Dette er mine minner, andre vil sikkert kunne fortelle historien på en annen måte.

Skansen var på mange måter et samfunn i samfunnet, og et veldig trygt og skjermet sted å vokse opp. Det var en liten flokk barn i litt forskjellig alder som hørte hjemme her, alle fedrene jobbet på stedet, og alle mødrene var hjemme (som det het på den tida). Husker jeg lenge trodde at en barnehage var det samme som en lekeplass, vi trengte ingen av delene. Svært få elever hadde bil på den tida og ikke var det noe annet skummelt i området. Vi løp fritt omkring fra vi var ganske små. Min mor hadde laget seg en egen ordning for å holde greie på oss. Hvis hun ville vite hvor vi var, gikk hun ut på trappa og blåste i en fløyte. Et pip og vi skulle komme opp på vollen og vinke så hun så at alt var bra. To pip og jeg skulle komme hjem. Tre pip var signalet til broren min.

Hoppbakken

Skal starte med å fortelle om hoppbakken, vi holdt mye til der borte. Har et litt vagt minne om at det var stablet mye ved der. Mellom vedstablene var det hulrom, hvor vi kunne gå inn og leke at vi hadde hytter. Dette måtte være den første hoppbakken, den ble revet og erstattet av en ny på midten av 1960-tallet. Var ikke så mye ved der siden, ble vel funnet mere hensiktsmessige måter å varme opp en hel skole på. Derimot var det en kappsag der, som de som bodde på stedet kunne bruke til sin vinter ved. Husker jeg var

med pappa når han kløyvde ved og kjørte den i trillebår tvers gjennom Skansen og hjem. Gikk mest i ved til oppvarming hjemme, de første årene brukte vi koks også. I tillegg til den store ovnen i stua hadde vi en mindre i 2. etasje, til skikkelig kalde dager.

Da den nye skibakken var ferdig, måtte vi selvfølgelig oppi den og se oss om. På vei opp trappa kunne jeg tydelig se huset vårt, og da trodde jeg at mamma kunne se meg også. Kanskje ikke det var særlig lurt? For å unngå det dilemmaet krabbet jeg på alle fire opp ovarennet. Unger ser ting på sin måte, kan forresten ikke huske at jeg noen gang fikk forbud mot å være oppi der.

Ellers var dette en bakke hvor det ble arrangert skikkelige hopprenn med publikum og dommer. Etter hvert ble det vel mangel på både snø, hoppere og vedlikehold, vil jeg tro. Nå er bakken revet, bare en liten gresslette tilbake av alt som var.

Rød bygning

Mellom hoppbakken og rektorboligen ligger fortsatt en rød lagerbygning helt på kanten av skråninga, den ble ikke med da jeg omtalte resten av husene. Grunnen er at jeg aldri har visst eller prøvd å finne ut hva det huset brukes til. Det har bare vært der så lenge jeg kan huske, når du er liten lurer du ikke på slike ting. Huset ser ut til å bli vedlikeholdt, så det brukes nok fortsatt til

et eller annet. Dette er også det eneste huset på stedet jeg ikke kan huske har hatt noe eget navn.

Trygg lek

Som sagt var Skansen et svært trygt sted for unger å boltre seg på, vi var ofte en hel flokk. Det første jeg kommer på er at vi lekte en spesiell form for gjemsel som vi kalte «på ballen». Vi holdt helst til i nærheten av hoppbakken, bak garasjene der. Mange fine gjemmesteder og kort vei ned i havnehagen også. Da vi skulle velge ut den som skulle stå, brukte vi mest en regle som het «en rød bil». Det gikk ut på at vi skulle si navnet på en by vi hadde vært i, og så var det om å gjøre at ikke så mange andre hadde vært der. Til slutt ble det da en igjen, og så kunne vi gjemme oss. Og nå kommer ballen inn i bildet. Når en som hadde gjemt seg ble oppdaget, måtte den som sto løpe bort til ballen, sette foten sin på den og rope den og den på ballen. Men hvis en som ikke var funnet ennå kunne komme først fram og sparke ballen vekk, kunne alle som alt var tatt løpe og gjemme seg på nytt. Slik fikk vi nå tida til å gå.

Paradis

Ellers hoppet vi mye paradiset så snart det ble vår. I tillegg til den tradisjonelle varianten av paradiset, lærte jeg etter hvert flere forskjellige andre som jeg nå ikke helt husker hva gikk ut på. Inni døråpningen til kruttuset er

det murt en portal med gul murstein. Disse sprekker opp så det blir biter som kan plukkes løs. Fungerer fint som fargekritt. Vi hoppet på hellegangene og noen ganger på taket av krutthuset. Det lå alltid en stige og slang et sted, så det var aldri noe problem å komme opp. Tviler på at noen unger hadde fått lov å leke på et sånt sted nå. Vi var en god del der oppe og ikke bare om sommeren, det var aldri noen som ramla ned og slo seg. Husker en gang jeg hoppa ned derfra, på den høyeste siden der døra er. Så var det også mye snø om vintrene på 1960-tallet.

Moro med vinter

Å gå på ski var den mest populære aktiviteten vinterstid. Som sikkert mange husker, hadde vi noe som het skikort hvor alle skolene i Norge skulle konkurrere om hvem som gikk lengst. Det var skikort for voksne også, og alle sendte dem inn og fikk merker av forskjellige valører. Jeg kunne spenne på meg skiene rett utenfor stuedøra, løypa starta der. Sånn til daglig gikk vi til et sted vi kalte Myra, det var fem kilometer tur/retur. Om søndagene gikk hele familien til Svarstadtjern, det var en runde på ei mil. Mens vi var på det mest ivrige, gikk vi på ski til Haugtun og rundt og rundt i friminutene. Og alt ble ført opp på skikortet, dette var før noen fant ut at det var skadelig for unger å konkurrere.

Vi var ute og lekte med ski på beina fra vi var ganske små. Husker noe vi kalte skiskoler, hvor vi øvde oss på forskjellige teknikker. Om vi hadde voksne lærere, eller om dette var noe de store ungene fant på kan jeg ikke huske, alt foregikk i hvert fall i nærmiljøet. Likevel hendte det når jeg var ute for meg selv at jeg falt så kjelkete i løssnøen at jeg ikke kom meg opp igjen. Takk og pris at vi hadde ski med kandaharbindinger den gang. Da kunne jeg bare vippe opp låsen med skistaven og riste av meg skia, ellers hadde jeg vel blitt liggende der ...

Jeg hadde skøyter også, skruskøyter som jeg skrudde fast på beksømsstøvlene med en nøkkel. Da kunne vi utnytte alle små sølepytter som frøs til. Dette var da virkelig en praktisk løsning, vi kunne ta med oss skøytene i en pose og slapp å bytte sko i kulda. Senere fikk jeg brukte danseskøyter, men det ble det aldri noe skikkelig greie på.

Kram snø på fotballbana. 17.01.1965

Mye blomster

Om somrene brukte jeg og vennina mi mye tid på å plukke blomster, og markblomster var det mye av på Skansen den gangen. Vollene ble slått bare av og til og kunne mest sammenlignes med blomsterenger. De skråningene som vendte ut mot Nansenbygget pleide å være helt røde av tjærebloster, synlig på lang avstand. I nærheten av flaggstanga vokste det ballblom og liljekonvall, og mer liljekonvall var det i den bratte skråninga ned mot Skansebakken. Hvert eneste år plukka vi der. Mye annet var å finne også, et år var det så mye løvetann at vi plukket av alle toppene og brukte dem til å forme figurer og tegninger på bakken. Nå blir toppen av vollene klipt som plen, grønt og fint, men ingen ballblom. For noen år siden ble det også utført stabiliseringsarbeid der fordi vollen var i ferd med å sige ut, og da ble vel mye av det gamle jordsmonnet erstatta av noe annet.

Bråtebrenning

Før i tida var det også veldig vanlig med bråtebrenning om våren, tror mange mente at det måtte til. Gjett om ungene syntes det var spennende! Vollene var dekket av vissent gress som brant godt. Dette gikk vanligvis veldig bra, men et år kom det ut av kontroll så vi måtte ha hjelp til å slokke. Da ble det litt oppstyr, men stort sett var det ingen som la seg bort i hva vi holdt på med.

Fin beliggenhet

Skansen ligger som et slags nes i terrenget med bratte bakker ned på tre sider, området egnet seg derfor godt til forsvar mot fiender. På østsida skrår det ned mot et myrlandt og skogbevokst område vi kalte Hestinga. Skansebrunen gikk på beite der når han hadde fri, etter at han ble borte var Svarstadenhesten der noen år. Vi våget aldri å leke

Prøver meg på skøyter på Svarstadtjern. Kan se at jeg fortsatt har de gamle skruskøytene, uten at jeg greide å holde meg på beina av den grunn. Skøyter ble aldri min greie. 21.11.1965.

Vinteren 1965/66 var svært snørik.

Her kan vi se skibakken mellom trærne. 16.02.1966.

Svært lokal midtsommerfeiring. 23.06.1967.

der når hestene var der, men veldig ofte var de der ikke. Og dette var virkelig en ønskeplass å utfolde seg på. Det var områder med løvskog og små gressletter innimellom og helt nederst en liten dam hvor det var rumpetroll om våren. Og så vokste det store mengder hvitveis der som vi plukka. På ei lita slette bygde vi ei hytte og kalte det en indianerleir. En gang var det noen av de større ungene som arrangerte en sporlek der nede og akkurat det gjorde nok veldig inntrykk på meg, for jeg husker det helt tydelig. Selv etter mange år som speider vil jeg hevde at det var den beste sporleken jeg noen gang har vært med på.

Fugl

Det holdt også til en koloni med svartspett i skogen der, de er ellers ikke så vanlige. Rikelig med andre fugler også, mamma matet fuglene hele vinteren. Tok en liten tur ned i Hestinga i fjor, for første gang på langt over 40 år. Så ut til at hele området var dekket av glissen løvskog, ingen gressletter å se lenger. Tida forandrer på alt ...

Fotballbana

Foran huset «vårt» og på siden av Nansenbygget ligger fotballbana, mange kamper har vært spilt der. Gymundervisninga på skolen foregikk også ute når været tillot det. Rundt fotballbana var det en løpebane vi kalte Svarteveien, fordi den var dekket av et mørkt sandaktig materiale. Har et vagt minne fra tidlig 60-tall om at ungene syntes det var moro å trampe opp og ned der når det var vått om våren. Da ble grusen forvandlet til svart gjørme. En gang satte ei av jentene seg fast og måtte ha hjelp av voksne til å komme løs. Støvelen ble igjen, tror jeg. Dette ble vi så skremt av at vi aldri gjorde det igjen. Svarteveien er ikke svart lenger heller, den er for lengst gjengrodd med gress og like grønn som fotballbana. Er nok lenge siden noen har løpt der. Området blir klipt og holdt i orden, brukes bl.a. som ekstra parkering når det er aktiviteter på Skansen.

Uteaktiviteter

Jeg vil ta med et lite minne til når det gjelder uteaktiviteter. Og det var da vi fikk sitte på med de store gutta på rattkjelke ned hele Skansebakken. Dette er også et vagt minne, så jeg må ha vært ganske lita. Det kan ikke ha vært helt ufarlig, for Skansebakken var hovedadkomsten til Skansen. Kan ikke huske

helt når veien forbi kirka ble bygd, men det kan ikke ha vært før på begynnelsen av 1970-tallet. Det var ellers ikke så stor trafikk, for det var som før nevnt ikke vanlig at studenter hadde bil. En måtte vel gjerne ha fast jobb for å ha råd til det. Begge foreldrene mine tok for øvrig sertifikat og kjøpte bil i 1960. Dette fikk hele familien stor nytte av, ellers var det vel ganske vanlig på den tida at det bare var far som kjørte. Nå er Skansebakken stengt for gjennomkjøring, det samme gjelder veien over Svarstad til Bankplassen. Eneste bilvei til Skansen er den forbi kirka.

Barne-tv

Nå kan det høres ut som vi bare holdt til ute, men vi var jo mye hjemme hos hverandre og lekte også. Noe jeg husker veldig godt var at folk begynte å skaffe seg TV-apparater på begynnelsen av 60-tallet. Ikke alle på en gang, vi var litt seint ute og kjøpte i -65 like før jeg begynte på skolen. Før det måtte jeg «på bygda» om jeg ville se på barne-tv. Barna på den tida måtte nøye seg med noen minutter en gang i uka, fredag kl. 18.00. En gang fikk jeg ikke lov å gå fordi mamma var redd for at naboen skulle synes det ble for masete at jeg dukka opp stadig vekk. Husker jeg ble så skuffa, for det var jo fortsettelse, og da fikk jeg ikke vite hvordan det gikk. Tøffe, det lille lokomotivet. Det var spenning nok for oss den gangen, akk ja ...

Bursdagsselskap

Til slutt vil jeg ta med litt om bursdagsfeiring på 1960-tallet, det var ikke helt det samme som nå. På Skansen pleide ungene å gå i selskap til hverandre. Dette inkluderte også venner som bodde i nærheten, men å be inn flere fra klassen var ikke vanlig da. At det var litt variasjon i alder tror jeg bare var fint, jeg var den yngste av jentene. Kan ikke huske om det ble servert noe annet enn kake, da gjerne både bløtkake og sjokoladekake.

Og etterpå venta vi bare på at de voksne skulle forlate rommet etter å ha servert maten så vi kunne underholde oss selv, at noen voksne skulle finne på aktiviteter falt oss ikke inn. Den leken jeg husker best, foregikk mens vi spiste og ble kalt «Hans stans, Grete ete». En ble valgt ut som leder og kunne når som helst rope Hans stans. Da måtte vi sitte helt urørlige, gjerne med munnen full av bløtkake. Den første som rørte

seg, var ute. Etter en stund sa lederen «Grete ete», og så kunne vi fortsette å spise. Dette gjentok seg til vi hadde en vinner. Hviskeleken var også populær. En hvisket et ord eller en setning i øret på sidemannen, og etter at det hadde gått rundt bordet skulle sistemann si det høyt. Og da var det gjerne blitt til noe helt annet. Vi lekte også «flasketuten peker på» og en del annet jeg ikke husker helt lenger, dette er tross alt mer enn 50 år siden ...

Lærte mye rart

Som sagt var jeg heldig å ha flere litt eldre venninner som jeg lærte mye rart av. Vi holdt en del på med forskjellige sangleker, noe som også var populært i friminuttene på skolen. Klinkekuler var det helt store om sommeren, i tillegg til hoppetau og hoppestrikk. På den tida var det også populært å samle på servietter som vi bytta med hverandre. Og glansbilder. Nå er vel ungene mest opptatt av andre typer aktiviteter. Og så syntes jeg det var skikkelig tøft å få bli med opp på rommet til ei av de eldre jentene og høre på Beatles-plater. Jeg var så lita at jeg egentlig likte barnesanger best, men det sa jeg ikke noe om.

Sørenden av Nansenbygget

Dette er sørenden av Nansenbygget, lengst vekk fra vollene. Da jeg vokste opp var det en liten veranda under vinduene her, og en dør på midten, vil jeg tro. På høyre side var det en metallstige festa på veggen, sikkert ment som nødutgang. Gjett hvem som syntes det var moro å krabbe opp der? Verandaen var ganske smal og uten rekkverk, så vi skjønnte helt av oss selv at vi måtte være forsiktige og sitte rolig. Det var aldri noen som ramla ned, og vi hadde heller ikke noe slags forbud mot å leke der. Sikkert ingen som visste om det ...

Takk til våre sponsorer:

interoptik
Nordfonna

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonna@interoptik.no
www.interoptik.no
Åpningstider: 10 – 20 (18)

Økland

idé Vi tar hånd om
ditt budskap og sørger
for at det blir sett!

X-Idé AS - Marcus Thranes vei 100, 1472 Fjellhamar - www.xide.no

**Akershus
energi**

Inspirert av *framtida*

Sørums Begravelsesbyrå
Nilsen as Etabl. 1947

Besøk oss på www.nilsengravferd.no
Tlf: 63 82 88 80

**TOTAL
UTESERVICE AS**

EF drift
tømmer - snøservice - utemiljø

BYGDESERVICE

T&B Hansen
Installasjon AS

**Aurskog
SPAREBANK**

*Velkommen til lokalbanken
for hele Romerike*

Telefon: 63 85 44 40

Aurskog, Bjørkelangen, Jessheim, Sørumsand, Årnes

Ta vare på bilen din

**- VASK
BILEN
HOS OSS!**

Velkommen!

CIRCLE K SØRUM
TLF 63 86 80 50

«Da makuleringsmaskinen var et bål i fjæra»

Om bank i gamle dager, banker i Sørum generelt,
og om 100-åringen Blaker Sparebank spesielt.

Av Randi Fjorstad

Da jeg som 20-åring ble ansatt som sekretær i en gammel ærverdig bank i Trondheim i 1962, ble moren min veldig glad. Da trodde hun at datteren var vel forsørget resten av livet. At bankene i Norge gikk konkurs i tur og orden på 1920-tallet var for lengst glemt. Bankene var igjen attraktive, regnet for å være trygge arbeidsplasser, i likhet med posten. At arbeidet var dårlig betalt, spesielt for kvinner, at bankene var nesten hundre prosent mannsdominerte og ganske konservative spilte ingen rolle. Det var trygt – det var det viktigste.

Og jeg trivdes godt både med arbeidsoppgaver og hyggelige kolleger, alle dis og på etternavn med hverandre. Det ville vært helt utenkelig å si du, etterfulgt av et fornavn. Det gjorde man ikke i Den Nordenfjeldske Kreditbank den gang. Kun noen av damene, vi som spiste lunsj sammen på damenes spiserom var på fornavn. Ja, du leser faktisk riktig. Damene i Den Nordenfjeldske Kreditbank hadde eget spiserom. Eller, det er vel egentlig riktignere å si at herrene hadde eget spiserom, stort og fint, mens damene hadde fått et langt mindre attraktivt rom da de gjorde sin entre i banken. Ingen tenkte den tanken at de kunne benytte samme rom. Det måtte en fusjon til i 1964 for å få endret på det. Og dét - selv om herrene og damene spiste til forskjellig tid. Herrene alltid først fra kl. 11 til 11:30 og damene fra kl. 11:30 til kl. 12. Presis! Vi spiste forresten ikke lunsj heller. Vi hadde frokostpause den gang. Og for å sette det hele enda litt mere i perspektiv: kaffe og ferske aviser ble aldri satt inn på damenes spiserom før alle herrene hadde fått det de trengte, og avisene var lest fra første til siste side av dem. Slik var det – og jeg kan faktisk ikke huske at vi en eneste gang snakket om de urimelige forskjellene. Det var for øvrig andre forskjeller som var langt mere urimelige enn kaffeserveringen. Bankene hadde to ulike lønnsystemer, et for herrer og et for damer. Det skulle ta nesten to tiår før de bankansattes fagforening (Norske Bankfunksjonærers Forbund, som i 1993 skiftet navn til Finansforbundet) greide å forhandle seg frem til et felles lønnsystem. Lørdagsfri hadde vi heller ikke,

men arbeidet ble avsluttet kl. 13 på lørdag.

Drøyt ti år senere (i 1972), som nyan-satt i Fellesbanken AS i Trondheim, startet en periode med store endringer i bank. Man var blitt dus, til og med med sjefen, det ble forhandlet frem et felles lønnsystem for kvinner og menn, kvinneandelen i bank økte sterkt og de første dataterminalene gjorde sitt inntog. Elektriske makuleringsmaskiner kom på plass, men helt inn mot slutten av 80-tallet fantes det en bank i Trøndelag hvor makuleringsmetoden var et bål i fjæra. Og min gode kollega Thorleif, med ansvar for å bringe bankens penger trygt gjennom Trondheims gater frem til Norges Bank, ruslet rolig av gårde med dagens pengebeholdning i et lite bærenett, helt uten skuddsikker vest. Raskt og trygt nok – den gangen.

Organisasjonsprosenten i bankene på 70- og 80-tallet over 80 % på landsbasis. «Hvis du vil være med på sommerfesten må du organisere deg» - sa den tillitsvalgte i «min bank». Det var en effektiv metode som bar frukter. Organisasjonsprosenten hos oss var hele 100 %. Det kom godt med da sommerfesten var over, og vi skulle ut i gatene å demonstrere mot den begynnende datarevolusjonen.

1980-tallet kom som nevnt med store omveltninger. Jappetiden (fra 1984) med deregulering, store utlån og mindre krav til sikkerhet, påførte bankene store tap. Datamaskiner overtok, effektiviserte og rasjonaliserte noen ganger bort mange av arbeid-

soppgavene til alle som arbeidet med bilagsbehandling, kontrollarbeid og revisjon.

Forbruker- og administrasjonsminister Astrid Gjertsen i Willoch-regjeringen lanserte slagordet: «Et åpnere samfunn», og gikk til angrep på bankenes lørdagsfriordning, som forbundet hadde sloss lenge for og fikk innført i 1968. Vi var skikkelig fortørna – og det med rette.

I etterpåklokskapens lys må det jo innrømmes at det ikke er alle kampene en har kjempet som en er like stolt over i dag. Bl.a. en virkelig stor og ektefølt motstand mot minibanken. Jeg har ennå gjemt på et helsides oppslag i Adresseavisen hvor jeg på vegne av Bankfunksjonærers Samfund Trondheim protesterte mot minibanken. Vi mente den tok fra ansatte viktige arbeidsoppgaver, og at det rammet kvinner spesielt. Majoriteten av kvinner i bank på den tiden arbeidet med betalingsformidling/bilagsbehandling. Vi tapte den kampen, og det var like bra. Men vi vant over Astrid Gjertsen, og det var veldig bra!

Tross datarevolusjon og angrep på etablerte goder var både 60-, 70- og deler av 80-tallet en gullalder for banker og ansatte. Bankakademiet ble etablert i 1964. Ansatte kunne utdanne seg til bankøkonomer helt gratis, og med rett til noe lesefri med lønn. I 1966 fikk man rett til tjenestefri med lønn for å delta på møter for tillitsvalgte, og egen likestillingsparagraf ble innført i tariffavtalen i 1978. Lønna var blitt bedre, og julegratialet vi fikk var så godt at vi

nesten ikke torde fortelle det til andre.

Vi levde helt uvitende om bankkrise som lurte rundt neste sving, og som skulle bli et helt markant skifte. Tryggheten, som hadde vært bankenes varemerke, ble fullstendig borte. Jeg husker ennå hvor sjokkerte vi ble på en konferanse høsten 1987, hvor en av byens banksjefer forkynte at han så for seg hele 500 oppsagte i norsk bankvesen i løpet av de neste årene! Vi ristet på hodet og trodde ham ikke – men kun to måneder senere var krisa et faktum. Ganske raskt ble vi nødt til å føye til en ekstra null bak tallet 500. Hvor mange som ble sagt opp til slutt har jeg ikke tall på. Jeg var heldig og skiftet beite rett før krisa slo til for fullt, og arbeidet senere i fagbevegelsen frem til pensjonistalder.

Forløpere til bank i Sørum

Når en skal skrive litt om bankenes historie er det både interessant og viktig å ta med litt om forløperne til bankene, såkalte «andre utlånsforetak» - dvs. private utlånsformer før det organiserte bankvesenet ble innført.

Gjennom siste halvdel av 1700-tallet ble det solgt mange krongods i Norge. I begynnelsen ble godsene i første rekke solgt til rike byborgere og embedsmenn. Senere ble godsene stykkevis og delt solgt videre til bøndene som hadde drevet jorda som leilendinger. Allerede i 1599 ble det store Sudreimsgodset i Sørum overdratt til Kongen av eieren Gørvel Fadersdatter. Godset ble drevet av leilendinger, og leilendingsforholdet fortsatte under den nye eieren (Kronen) i mange år.

Da Kronen begynte å selge jorda videre til ulike bønder gikk den ofte til en forholdsvis lav pris, men det førte allikevel til at bonden trengte å låne hele eller deler av kjøpesummen hos pengesterke folk. De måtte betale avdrag og renter, mot pant i gårdene. I «Sørum Herred, bind 2» beskrives situasjonen slik: «I praksis kan en kanskje si at avhengighetsforholdet under slike omstendigheter ikke hadde forandret seg stort fra leilendingstiden; men selv om den bonden som satt med en pantsatt gård fortsatt måtte svare årlige forpliktelser, hadde han allikevel anledning til å løse inn eiendommen når økonomien tillot det.» Mao. et steg i riktig retning på en lang, lang vei mot økonomisk frihet.

I bygdene ble altså utlånsforetakene som regel opprettet på bakgrunn av bøndenes behov for kapital til å kjøpe

gården, eller til innkjøp av såkorn og settepoteter. Et eksempel på dette i Sørum er opprettelsen av to kornmagasiner i 1833, ett i hovedsognet Sørum (se forsidebildet) og ett i annekset Frogner. Dette krevde god organisering, og en startet med å blåse nytt liv i stiftelsen Sørum sogneselskap. Selskapet ble opprinnelig stiftet i 1812, men det hadde hatt liten oppslutning.

I 1831 greide selskapets formann, prost P. W. Juell, å få hele 76 «sognemænd» til å tegne seg som medlemmer og betale innmeldingsavgift. Avgiften varierte fra 24 skilling til 1 spesiedaler. Etter ytterligere to år hadde medlemstallet økt fra 76 til 116 «sognemænd», og det restartede selskapet gikk løs på sin første store sak: opprettelsen av kornlager for prestegjeldet.

Formålet med et kornlager var å komme «korntrængende» i prestegjeldet til hjelp ved å låne ut korn fra magasinets beholdning mot en rente i korn. Kornbeholdningen i magasinet ble bygget opp ved frivillige bidrag (kan sammenlignes med innskuddene i dagens banker).

Selv om det var frivillig å betale inn bidrag, ble det lagt noen rammer for innbetalingene. Gårdens matrikkel-skyld ble lagt til grunn. Det skulle betales inn $\frac{1}{4}$ tønne havre og $\frac{1}{16}$ tønne bygg for hver skylddaler (1 skylddaler = 120 skilling = 1 spesiedaler).

Det var som nevnt frivillig å yte bidrag til kornmagasinet. Og det var frivillig å være medlem av Sørum sogneselskap. Alle gårdbrukerne ble allikevel oppfordret til å yte bidrag. Lokkematen var at alle som ga bidrag, samt deres husmenn, fikk fortrinnsrett til å låne korn når de trengte det. «Renten» var i starten: to skjepper per tønne, med tilbakebetaling i februar måned. Det gikk 8 skjepper per tønne så renten var skyhøy, og etter et par år så man seg nødt til å halvere renten.

I noen år var det mange som benyttet seg av kornlagerets tjenester, men oppslutningen om Sørum sogneselskap ble allikevel stadig mindre. For å gjøre en lang historie kort, ble det vedtatt av selskapets styre å legge ned driften i 1844. Endelig sluttstrek for hovedsognets kornmagasin ble satt 1. august i 1846, etter 15 års drift. Det ble bestemt at kornmagasinets kornbeholdning skulle selges ved auksjon, sammen med magasinets stolpebod. Auksjonen ble holdt 19. mars 1847. Det var kommunen som på det tidspunktet hadde

tatt over styreansvaret og gjennomføringen av salget. Det gamle styret i Sørum sogneselskap ville imidlertid gjerne ha et ord med i laget da det skulle bestemmes hva pengene som kom inn på salget skulle brukes til. De foreslo å gå til innkjøp av et orgel til hovedkirken. I tillegg ville de at det skulle settes av penger til å lønne en organist. Slik gikk det ikke. Men orgel ble det allikevel, ved hjelp av et legat som kommunen fikk til formålet.

Sørum Sparebank kom først

Allerede i 1843 hadde lensmann Johnsen i Sørum foreslått at kornmagasinet burde legges ned og pengene brukes til å opprette en sparebank for Sørum. Det ble det ikke noe av den gangen, og forslaget ble heller ikke fulgt opp etter at magasinet var solgt. I stedet benyttet Sørum kommune midlene til å opprette et fond (Sørum Hovedsogns fond). Det ble forholdsvis raskt bestemt at deler av fondets midler skulle lånes ut mot sikker pant, men Sørum hadde fortsatt ingen ordentlig bank. Kanskje ble kommunen inspirert av at naboene i øst stiftet Høland Præstegjelds Sparebank i juni 1849. Den banken ble opprettet med fondsmidler fra kommunens kornmagasiner. Selve bankdriften ble lagt til Skedsmo, så kanskje ble det en aldri så liten konkurranse her?

I 1851 fulgte i alle fall Sørum etter, og Sørum sparekasse ble stiftet. Stifterne var interesserte bygdefolk. Etter 14 års drift ble kommunen tilbudt å overta banken. Overdragelsen skjedde i 1865. Kommunen satte inn 500 Spd. til bankens grunnfond, og fortsatte driften under navnet Sørum Sparebank.

Asbjørn Langeland konkluderer i sin bok «Før i tida» med: «..... en kan vel derfor si at kornmagasinets penger til slutt endte opp som en del av Sørum Sparebanks grunnfond».

Sørum Sparebank hadde først lokaler på Sørvald, deretter på Nordli, Løri og i fru Lena Natvigs hus. I 1967 flyttet den i eget bankbygg i Haldenvegen 321 i Lørenfallet. Sørum Sparebank var selvstendig sparebank til 1975. Da fusjonerte den med Oslo Akershus Sparebank, som senere (1985) skiftet navn til ABC-bank, deretter til navnet Sparebanken NOR i 1990. I 1988 ble filialen i Lørenfallet flyttet til Sørumsand. I dag lyder banken navnet DNB Bank, og nærmeste kontor ligger i Lillestrøm sentrum.

Dette bildet fra Sørums fotosamling er tatt i 1923 ved det gamle ferjeleiet i Blaker. Blakkersund ligger på andre siden av elven (på Sørumsiden). Der ligger også gårdene Tokerud og Skullerud. Helt i andre enden skimtes såvidt kraftstasjonen på Rånåsfoss. Wiren som ferjenvar festet til ligger over båten og synes godt i forgrunnen. Det er Gudmund Foss som ror båten. Til venstre sitter Ingerid og Gudrun Sørensen. Fremst i båten sitter Hanna Berger og barna Helge og gunvor Berger.

Andre banker på Sørumsand

I 1918 ble det tatt initiativ til en forretningsbank i Sørumsand. Den skulle hete Sørumsand Privatbank. Vanskeligheter under opprettelsen gjorde at en henvendte seg til A/S Revisjonsbanken i Kristiania, i håp om at den ville opprette en filial på Sørumsand med Sørums, Blaker, Nes, Aurskog og Hølandsbygdene som virkeområde. Den 10. mars i 1919 ble filialen åpnet. Men allerede samme år ble A/S Revisjonsbanken og alle dens filialer overtatt av Bergens Privatbank, Bergen. Filialen på Sørumsand fikk bestå. Den fortsatte under navnet Sørumsand Privatbank frem til 1955-57. I den perioden ble det opprettet en filial på Årnes, og banken hadde skiftet navn til Bergens Privatbank, Sørumsand. I 1975 fusjonerte den med Bergens Kreditkasse og dannet Bergen Bank, som senere ble til DnB, som i dag heter DNB Bank.

Blaker Sparebank - den stødige 100-åringen

Man skal jammen holde tunga beint i munnen for å holde styr på bankenes hyppige fusjoner og navneendringer gjennom årene. Det er nesten så skuldrene senker seg i rent velvære når man kommer til Blaker Sparebank. Samme bank og samme navn i 100 år! Skal jeg være helt nøyaktig så har banken rukket å bli hele 102 år. 100-årsdagen ble litt borte i koronatiden.

Offisielt ble Blaker Sparebank stiftet 22. oktober 1920 og har hele tiden vært en selvstendig sparebank.

Men, visste jeg det ikke. Graver man i fortiden så dukker det alltid opp noe. Også Blaker Sparebank har en forløper, en historie som viser at deler av banken i realiteten er eldre enn hundreogto. Aurskog Sparebank, som fra starten av het Urskog Præstegjelds Sparebank, ble stiftet allerede 21. oktober 1846. På 1900-tallet hadde banken planer om å åpne filialer, bl.a. en i Blaker. På det tidspunktet var Blaker og Aurskog én kommune. Da kommunen ble delt i 1919, og Blaker ble selvstendig kommune, ville kommunen ha en egen sparebank – ikke bare en filial. Det førte til at Aurskog Sparebank også ble delt. Ikke i to like deler, men ca. 1/3-del av Aurskog Sparebanks egenformue fulgte med inn i Blaker Sparebank som del av den nye bankens grunnfond.

Ved delingen av Aurskog kommune var det Finansdepartementet som hadde oppgaven med å bestemme fordelingen, eller løsningssummen som det ble kalt. Så forløperen til Blaker Sparebank var ikke et kornlager, men Aurskog Sparebank, som nøyaktig 100 år senere – i 2019 - etablerte en filial på Sørumsand, nesten veg i vegg med Blaker Sparebank.

Hvorfor egen bank i Blaker – et tilsynelatende utkantstrøk?

Blaker har ikke alltid vært en utkant. Tettstedet Blaker var i gamle dager et knutepunkt både for handel og kommunikasjon/ferdsel. Det startet langt tilbake i tid, mange hundreår, med det lille, beskjedne ferjestedet ved Blakkersund (eller Blakkersund som det het den gang). Der fraktet man både mennesker, gods og fe over Glomma til Skansesiden frem til broene ved

Rånåsfoss, Sørumsand og Fetsund ble bygget på 1920-tallet. Og det til tross for at ferjestedet ble regnet som et av de farligste ferjestedene i landet, der det lå mellom fossene Bingsfoss og Rånåsfoss. På 1600-tallet ble det også etablert flere overnattingssteder og skysstasjoner på Blakkersund. Der kunne veifarende stoppe å få både kost og losji før de ble skysset over elva.

Blaker skanse, som ble bygget i 1683, mistet sin funksjon tidlig på 1800-tallet, men da Kongsvingerbanen ble bygget i 1862 fikk Blaker tettsted fornyet aktualitet. Transport av varer fra Aurskog og Høland gikk via Blaker stasjon til Christiania, og fra Sverige kom forsendelser av jern og glassvarer. På det tidspunktet lå Blaker Husholdningsforening ved Blaker stasjon.

Husholdningsforeningen, som ble etablert ca. 1860-65 for å «skaffe dens medlemmer fornødenhetsartikler (spirituøse drikker undtagne) til en moderat pris og af god kvalitet», ble nedlagt allerede i 1874, og det var nok merkbart i Blaker. Men i 1911 ble Blaker Meieri etablert på samme sted, og dit gikk det en omfattende melkeskys. Den var med på å sette ny fart i både trafikken og handelen i Blaker. Melketrafikken skapte grunnlag for andre næringer. Blaker fikk bl.a. sin egen baker og til og med en egen blomsterforretning. Da Blaker ble egen kommune i 1919, var det nok både naturlig og rimelig at den skulle ha sin egen bank også.

Blaker Sparebank åpnet i 1920, og fikk lokaler i det nybygde herredshuset på Huseby i Blaker. Banken hadde åpent to dager i uken, onsdag og lørdag mellom kl. 10 og 12. I løpet av 1960-årene ble det utvidet åpningstid med mandager i tillegg. Bankkassereren og hans assistent arbeidet imidlertid hver dag, inklusive lørdager, fra kl. 9 – 16. Renteberegninger, summeringer og annen korrespondanse skulle gjøres unna. Alt manuelt. I 1964 hadde de f.eks. kun en regnemaskin i banken, «og den var meget gammel og skrøpelig. Ikke sjelden stoppet den helt opp. Da summerte revisoren for hånd», fortalte banksjef Rolf Aas da han ble intervjuet i forbindelse med 75-årsjubileet til banken i 1995.

Etter 46 år på Huseby flyttet Blaker Sparebank den 19. desember 1966 inn i et nybygget bankbygg noen hundre meter nærmere Blaker sentrum. I de følgende årene vokste antallet ansatte

Bankbussen

fra to ansatte i 1967, fem i 1975, åtte i 1978, til ni i 1981. I dag teller staben 23 ansatte.

Aud Henriksen Hagen - en bankveteran ser tilbake på «gamle dager»

Hvordan var det så å arbeide i en liten sparebank på landsbygda i Sørumsand i gamle dager? Og hva er forresten «gamle dager» i den sammenhengen? Når en ser 50-60 år tilbake i tid så er arbeidsplassene ikke til å kjenne igjen. Siden dataens spede begynnelse på 1980-tallet har endringene akselerert på en måte ingen kunne se for seg. Bare for å ha nevnt det: den første «håndholdte/bærbare telefonen» ble produsert av Nokia (den gang Mobira) i 1986. Den kostet ca. 30 000 kroner! – og var langt fra allemannseie. I dag er mobiltelefonen en liten datamaskin. Den er for lengst blitt allemannseie. Og har du PC-utstyr som nærmer seg 5 år i alder, så blir det av vår families datakyndige 50-åring beskrevet som utstyr fra «dinosauralderen - modent for utskifting». Konklusjonen er at «gamledager» kommer langt raskere nå enn tidligere i mange yrker. For å finne ut litt mere om gamledager i Blaker Sparebank inviterte jeg først Aud Henriksen Hagen på besøk. Aud startet sin bankkarriere i

Aud Henriksen Hagen

Bergen Privatbank på Sørumsand for ca. 55 år siden. Etter et par år skiftet hun over til Blaker Sparebank i 1970. Der ble hun i 11 år, og kjørte bl.a. bankbussen i seks år (1975-81).

Bankbussen

Tiden i banken huskes godt – og for det aller meste med glede. «Det var variert arbeid, man måtte kunne alt fra god kundebehandling til bilagsbehandling, kasse og penger. Men aller best var det å arbeide via bankbussen», forteller Aud. «Da var nærheten til kundene tettest, og med landsbygdas spredte bebyggelse var bankbussen virkelig et suverent tilbud, spesielt for eldre kunder. Da fungerte vi nesten som et sosialkontor i tillegg».

Aud var ikke den første som kjørte bankbussen. Hun var den andre. Mot slutten av 1960-tallet gikk diskusjonen høyt i banken om mulighetene for å åpne en eller flere filialer. Tanken ble tatt frem og lagt bort flere ganger, senest i 1968. To år senere, i februar 1970 ble tanken om en bankbussrute lansert av Bankinspeksjonen. Dette forslaget falt i god jord, og allerede i mai 1970 ble Harald Eid ansatt som den første til å kjøre bankbussen. Bankbussen var forresten ikke en buss fra starten av, men en skreddersydd campingvogn som kunne hektes på Eids private bil. Eid fikk fast månedslønn og bilgodtgjørelse.

Bankbussen kjørte to forskjellige ruter. Mandag, onsdag og fredag kjørte den ruten Mork, Høyby, Hellne og Staurhaugen. Den andre ruten gikk til Rånåsfoss og Sørumsand hver tirsdag og torsdag. Banken måtte søke om konsesjon for hvert stoppested. Konsesjonslovene ga strenge instruksjoner om at bussen ikke fikk lov å stoppe

innenfor konkurrerende bankers revir, og dette førte til at den f.eks. ikke kunne stoppe særlig sentralt på Sørumsand, men ble henvist til et område som før kommunesammenslutningen mellom Blaker og Sørumsand i 1962 hadde tilhørt Blaker.

Den samme ruten, de samme stoppestedene og de samme besøksdagene hadde Aud i sin periode. På Rånåsfoss etablerte banken senere en fast filial. Også campingvogna var borte. Etter fem år på landeveien «sviktet campingvognas tekniske helse», står det i bankens jubileumbok. Det ble i stedet kjøpt en varevogn til formålet. Den ble ombygd og tilpasset, slik at «bankbussen» til slutt ble en liten buss. Og i august 1975 ble Aud ansatt. Det var nok ikke hverdagskost at en kvinne hadde en slik betrodd stilling i banken den gangen. Banksjefen i Sparebankgruppen Nedre Romerike ytret iallfall at han syntes Blaker Sparebank måtte ha en veldig god grunn til å ansette en kvinne til å kjøre bussen. «Den uttalelsen likte jeg dårlig» sier Aud.

Utfordringer

«Å kjøre bankbussen var fantastisk hyggelig, men også utfordrende», fortsetter Aud. «Det fantes hverken vann eller wc i bussen. Man måtte låne utedo underveis. Og man var som regel alene når noe skjedde». Auds periode i bankbussen falt sammen med perioden hvor spesielt Østlandet ble utsatt for bankran. «Joggeraneren» Martin Pedersen og flere med ham herjet på det verste. Det førte nok til en ekstra årvåkenhet, mener Aud, som ikke har glemt en dag hun sto med bankbussen på stoppestedet ved Killingmo Landhandel på Mork. Til alt hell var det to kunder inne i bankbussen da Aud la merke til en blå Taunus med 4 ungdommer i. «Bilen gled sakte opp ved siden av bussen. Jeg fikk en dårlig følelse med en gang», forteller Aud. «Kan dere være så snille å bli i bussen helt til jeg kjører videre», spurte hun de to kundene - og de ble.

Det fantes ingen kommunikasjon i bussen annet enn på de stoppestedene hvor det var mulighet for å koble seg til strøm. Med strøm kunne hun koble til en walkie-talkie, få kontakt med banken, som igjen kunne ringe videre til f.eks. politiet. I mellomtiden hadde hun kun en boks med hårspray å forsvare seg med. På Mork var det tilgang til strøm, Aud fikk varslet banken om den blå Taunusen, og samtidig bedt

Lars Eugens Andersen

banken om «å ringe til politiet hvis jeg ikke dukker opp på neste stoppested til riktig tid». Hun hadde avsluttet med å si at «hvis Taunusen sperrer veien for meg, vil jeg prøve å kjøre på den foran eller bak. Bare så dere har beskjed!».

Det ble heldigvis ikke nødvendig med noen påkjørsel, men at intuisjonen til Aud var riktig viste seg senere på dagen. Noen timer etter at dette skjedde på Mork ble en bank i Sarpsborg ranet – av nettopp guttene i den blå Taunusen.

Arbeidsplass i endring

«Vi som arbeidet i bank i «gamle dager» husker godt da jappe-tiden inntok banken», forteller Aud videre. «Den snudde opp ned på alle gamle rutiner og sikkerhetskriterier. Arbeidsoppgavene endret seg fra å yte lån og gi god service, til rent salg og interne konkurranser om å selge forsikringer og kort som mange ikke var tjent med». Så kom alle fusjonene, og det ble etter hvert ganske slitsomt å være med på oppsigelser og andre opp- og nedturer. Mange måtte gjennom flere runder, og redselen for å bli sagt opp økte selvsagt for hver runde. Jeg har ikke noe imot salg som sådan, fortsetter Aud, men salg krever andre kvalifikasjoner enn om du skal arbeide med ren dokumentbehandling. Mange følte at de ble tildelt oppgaver som de ikke passet til». Aud bestemte seg for å være blant de som frivillig sa adjø til banken i 1999. Hun ble ansatt i NAV (som først het Barnevernet, deretter Sosialkontoret), og arbeidet der fram til hun ble pensjonist.

I ettertid er det det gode samholdet mellom kolleger hun husker best. «Det oppsto gode vennskap i alle bankene jeg arbeidet i - som varer ennå. Kanskje skyldes det bankkrisa», undres hun. «Vi var f.eks. 14 ansatte fra ulike banker på Romerike (Sparebankgruppen på Nedre Romerike) som ble satt sammen til et team. Oppgaven var å ta vare på og hjelpe og veilede de vanskeligst stilte

kundene, de som ikke greide å betale gjelda si. Vi fikk et svært godt samhold, og det til tross for at det skilte hele 10 lønnstrinn mellom oss, selv om vi gjorde samme arbeidet. Lønna i Bergen Bank var langt lavere enn i DNC. I ettertid er det både rart og irriterende å tenke på at vi faktisk aldri gjorde forsøk på å jevne ut de forskjellene. Vi var nok mest opptatt av kundene», avslutter Aud.

Fusjon og navneskifte til Romerike Sparebank fra 1. oktober 2022

I 1963 ble det arbeidet med en fusjon mellom Blaker Sparebank og Sørums Sparebank. Kommunesammenslåingen mellom Sørums og Blaker skjedde året før, og tanken var «en kommune - en bank». Det ble ingen fusjon den gangen, heller ikke da tanken ble lansert på nytt i 1970. I stedet ble Sparebankgruppen på Nedre Romerike etablert, et samarbeid mellom sparebankene Blaker, Fet, Rælingen, Høland, Lillestrøm og Sørums. Blaker Sparebank har altså stått imot alle fusjonsforespørsler, selv om det faktisk var svært nære på i 1980.

Da fusjonerte Sørums Sparebank og Oslo Akershus Sparebank, og begge ønsket Blaker Sparebank med. Blaker trakk seg imidlertid i siste øyeblikk.

Men nå har det altså skjedd. Etter drøyt 100 år som selvstendig sparebank har også Blaker Sparebank sunget siste vers. Fra 1. oktober 2022 ble banken slått sammen med Lillestrøm Sparebank. Den nye banken har fått navnet Romerike Sparebank, med hovedkontor i Lillestrøm og en filial på Sørumsand.

Lars Eugen Andresen og Kristin Borstad

- ny begynnelse for to veteraner

Like før sammenslåingen inviterte jeg meg selv på besøk i Blaker Sparebank, og ble tatt godt imot av markedssjef Lars Eugen Andresen og rådgiver Kristin Borstad. Begge har lang fartstid i sparebanken, og regner seg selv som veteraner. Kristin har hatt sin arbeidsplass der i snart 40 år og Lars i 17 år. Og selv Lars med kortest fartstid av de to mener at han merker stor forskjell på sine «gamle dager» i banken og i dag. Spesielt tempoet er mye høyere nå, mens Kristin påpeker at kravet til dokumentasjon og rapportering om alt man gjør er stort, og tar veldig mye tid. Antall ansatte har holdt seg jevnt rundt

Kristin Borstad

22-23 ansatte de siste årene, og har ikke økt proporsjonalt med oppgavene. Begge er også enige om at konkurransen banker imellom er hardere, og preger hverdagen mere enn før. Svaret på mitt spørsmål om fusjonen føles som et siste vers eller ny begynnelse gir seg derfor selv. De ser absolutt på fusjonen som en ny begynnelse, og er glade for at lille Blaker Sparebank nå blir en del av en større og mer slagkraftig bank på Romerike.

Bank som samfunnsinstitusjon

Bankledere i min tid i bank («i gamle dager») likte å omtale både «sin» bank og andre banker som særs viktige samfunnsinstitusjoner.

Når jeg spør Lars Eugen Andresen om hvordan han og kolleger ser på bankenes rolle i dag, så synes han at utsagnet fortsatt passer godt. Det er spesielt viktig for ham å peke på at Blaker Sparebank i tillegg til å være en utlånsinstitusjon alltid har gitt penger tilbake til samfunnet/fellesskapet ved å støtte frivilligheten økonomisk. Lag og foreninger tildeles hvert år store summer til kunst, kultur og idrett. «For meg personlig gjør dette at arbeidet i bank blir ekstra meningsfylt», sier Lars Eugen. Og det gleder jo et ihuga foreningsmenneske som meg å høre. Jeg er overbevist om at det arbeidet frivillige lag og foreninger gjør resulterer i et bedre lokalmiljø for alle, og til det trenger man økonomiske tilskudd.

Redaksjonen gratulerer og satser på at den nye Romerike Sparebank vil leve opp til egne og andres forventninger om å være en god samfunnsinstitusjon, at de fortsetter å gi en stor andel av overskuddet til lag og foreninger i lokalmiljøet vårt, - og gjerne en enda større andel enn før - nå som de selv er blitt større.

Vi hjelper deg
som ønsker å
bygge noe nytt.

Og du som tar vare
på tradisjoner.

Du på Romerike.

Avtal et møte med oss!

Vi møter deg der du ønsker: På kontoret, Teams, hjemme eller i din mobilbank.

 Romerike
Sparebank

// For deg og lokalmiljøet
rsbank.no

Elevene er begeistret over hesten Tømtevær, hun er tålmodig og vant til unger. Her slapper hun av sammen med hestekar og lærerinne etter en travel dag.

Full konsentrasjon om skjønnskrift i skolestua.

Gammeldags skole 2022

Tekst og foto av Anne-Marie Lund

Et sikkert vårtegn er skoleuka på Vølneberg skole i slutten av mai. Som vanlig tok vi i mot lærere og elever fra Frogner, Vesterskaun, Sørur, Sørumsand, Blaker og Skåningsrud skoler. Prosjektet er i regi av Den Kulturelle Skolesekken i Lillestrøm kommune, og frivillige fra lokalområdet og historielaget står for gjennomføringen.

Etter kommunesammenslåingen er det blitt en endring som de frivillige var skeptiske til. Tilbudet skal nå gis til 5. klassinger. Tidligere Fet og Skedsmo kommuner har også hatt lignende undervisningstilbud for 5. trinn, og nå skal det gjøres likt i hele Lillestrøm kommune. Siden opplegget vårt var tilpasset 4. trinn og forbedret gjennom mange års erfaring, var mange betenkte over å ta i mot en annen elevgruppe. Dessuten ville de som var fjerdeklassinger i fjor, ha vært her før, og det var også en utfordring. Men de frivillige valgte likevel å gjennomføre.

Ville barna være fornøyde med å gjøre omtrent det samme som i fjor? Ja, det var de heldigvis!

Også i år ble det trivelige dager med blide unger som koste seg med en annerledes skoledag.

Inne i den gamle skolestua fikk de skrive skjønnskrift med penn og blekk. Året før gjorde smitteverntreglene det umulig å ha en slik aktivitet, så for disse elevene var det et nytt og populært innslag. Alle skjønnte at blekkflekker er ille, og at det er vanskelig å få til pen skrift med slik redskap. Heldigvis erfarte de også at øvelse gjør mester!

Det er ikke bare gammeldags skole de får oppleve denne dagen. De skal også få innblikk i hverdagen for barn på landet før i tida. De får delta i forskjellig gårdsarbeid, dra slipesteinen, prøve å kjøre med hest på jordet og se hvordan skogsarbeid gikk for seg uten maskiner, men med hest. I år fikk de også oppleve klesvask i balje med Sunlightsåpe og vaskebrett.

Fordi alt var mer tungvint og tok mer tid i «gamle dager», var det helt nødvendig at også barn var med på arbeidet når de ikke var på skolen, og det var mye barn klarte å gjøre. Det forstår elevene kanskje bedre etter å ha vært med på disse aktivitetene.

Men vi savnet damene i Vølneberg Vevring i år! De har pleid å holde til i «nyskolen». Denne økta har elevene likt veldig godt. Her har de fått se hvordan tekstiler og klær ble produsert på gårdene i gamle dager. Alle har fått prøve å veve, slik at klassen har fått med seg en brikke de sammen har vevd, tilbake til skolen. Det trengs mange frivillige til å vise og veilede barna, og i år var det ikke nok som kunne delta. Heldigvis ser det ut til at Vevringen kan bli med i 2023, det er bra!

Mange forberedelser og mye arbeid

ligger bak en slik uke, men de som er med, vet at dette er viktig. Å gjøre historie levende, slik det er mulig å få til på Vølneberg, er en givende oppgave. Hele tunet med de to skolebygningene og låven gjør det lett å bruke fantasien og tenke seg tilbake i tid!

Koselig med morgenkaffe på kjøkkenet før skolebussene kommer.

Vedlikehold på Vølneberg gamle skole

Tekst og foto av Randi Fjørstad

Vølneberg gamle skole ble i 2015 tildelt Olavsrosa. Det er det grunn til å være stolte av. Men heder og ære forplikter, og tidens tann gjør ingen unntak. Gamle hus siger litt her og der, og det råtner litt rundt omkring hvis vi ikke passer nøye på. Så passe på må vi gjøre om Olavsrosa skal beholdes.

Fra venstre: Historielagets leder Elin Mørk, Bjørn Tveit, kulturminnekonsulent Ole-Jakob Hoel og Dag Winding-Sørensen.

Den 11. april i år inviterte derfor Blaker og Sørums Historielag kulturminnekonsulent Ole-Jakob Hoel fra Akershus bygningsvernssenter til en befaring av den gamle skolestua. Bygningsvernssenterets hovedmål er å redusere tap av verneverdige bygninger og anlegg i Viken. De jobber med bevaring av bygninger og anlegg gjennom formidling av tradisjonshåndverk og god byggeskikk i nær dialog med håndverkere, eiere og andre.

Sammen med representanter fra historielagets styre, forsterket med Bjørn Tveit, som er den som har tilsyn med skolen, ble Vølneberg saumfart både innvendig og utvendig. Konklusjonen er at deler av utvendig mur må forsterkes, og det må sannsynligvis dreneres langs skolens bakside. Kjøkkengulvet må også forsterkes. En kostbar affære med andre ord.

Laget søkte deretter om midler fra bygningsvernssenteret til å utføre arbeidet. Historielaget har fått positivt svar på denne søknaden, men fikk en veldig kort frist for å utbedre skadene. Vi så oss nødt til å be om utsettelse på gjennomføringsfristen, og det er vi innvilget. Planen nå er å innhente tilbud denne høsten, og utføre nødvendig vedlikehold i løpet av våren 2023.

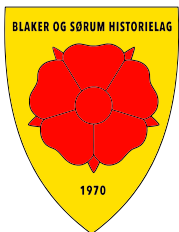
Reglene er slik at man kan søke om støtte til å dekke ca. 60% av utgiftene, så dette blir en stor utgift for historielaget selv med tilskudd. Men styret i historielaget synes det er viktig, og føler ansvar for å vedlikeholde den gamle skolen – til glede for kommende generasjoner. I mange år har vi arrangert gammeldags skole i lokalene, og det ønsker vi å fortsette med.

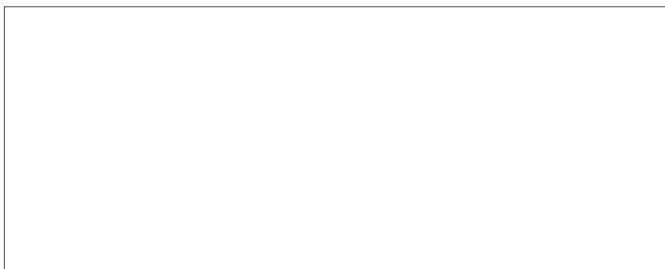
Bjørn Tveit, Ole-Jakob Hoel og Dag Winding-Sørensen ser på området.

Ole-Jakob Hoel sjekker grundig, og Bjørn Tveit følger med.

SØRUM-SPEILET

RETURADRESSE:
BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG
POSTBOKS 82
1924 SØRUM

ISSN 1894-8154

Jakten på fortiden

Tekst og foto av Tom-Arne Ullersmo

Disse bildene er av en konisk draktspenne fra ca. år 550-650 e.k. (Merovingertidens første fase). Spenna ble funnet på Lunder gård, på Lundermoen ved Vesterskaun skole, i 2015.

Før metallsøkingen kom i gang for fullt fant man spennere som dette kun i graver. En metallsøkerkollega har forsket litt på disse spennene. Han forteller at det har dukket opp ca. 250 stk. i Norge de seneste årene, og ser ut til å være et norsk fenomen. I våre naboland Danmark og Sverige er de sjeldne å finne, selv med metallsøking.

Spennen kalles «rund konisk spenne» og på baksiden kan man se et midtpunkt (sentrumfelt) hvor det tradisjonelt var montert et stykke elfenben av hvalrosstann, festet med en liten nagle av bronse med et kuleformet hode. Typisk for disse spennene er at de er små, ca. 2 - 5 ½ cm i diameter, ofte

laget av bronse, men også av kobberlegering. De er vanligvis enkelt dekorert med stempeldekor og opptrer ofte parvis.

Den koniske spennen er trolig forløperen til de ovale skålspennene man finner fra merovingertidens andre fase, og som gradvis blir mer utsmykket og komplisert sammensatt.